

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Michal Skuhrovec

**Svěřenský fond – institut mezigeneračního uchování a
předání majetku**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Ondřej Frinta, PhD.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 21. červen 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 148 246 znaků včetně mezer.

V Praze dne 21. června 2018

Michal Skuhrovec

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu práce, doc. JUDr. Ondřeji Frintovi, Ph.D. za cennou pomoc při samotném vzniku této práce a vstřícnost během jejího vedení.

Mým rodičům děkuji za neutuchající podporu, která mi byla nenahraditelnou oporou během celého mého studia.

Úvod	1
1. Základy svěřenského fondu	3
1.1. Definice trustu a svěřenského fondu	3
1.2. Quo vadis, fiducie?	7
2. Historický kontext	10
2.1. Římská říše	10
2.2. Post-římské rozcestí	14
2.3. Znamý neznámý trust	17
3. K pojetí svěřenského fondu v ČR, Québecu a Evropě	21
3.1 Český výběr z trustu	21
3.1.1 Express trust jako základ české úpravy	21
3.1.2. Cui bono?	23
3.2. Trust a ti druzí aneb evropské trust-like úpravy	25
3.2.1. Německý Treuhand a nadace	25
3.2.2. Rakouské nadace	26
3.2.3. Lichtenštejnské Treuhänderschaft	28
3.3 Obmýšlení potomků jako jeden z účelů svěřenského fondu	30
3.3.1 Typizované trusty Québecu a jejich možné české protějšky	30
3.3.2. Obchodní svěřenský fond (fiducie commerciale)	33
3.3.3. Rodinný svěřenský fond (fiducie familiale)	34
3.3.4. Testamentární svěřenský fond (fiducie testamentaire)	35
3.4. Bare trust, blind trust	36
4. Založení a vznik svěřenského fondu	37
4.1. Založení inter vivos či mortis causa	37
4.2. Specifika svěřenského fondu mortis causa	38
5. Jeden účel, mnoho cest: právnícká osoba, pořízení pro případ smrti, nebo svěřenský fond?	41
5.1. Boj mezi subjektivizací a anonymizací	41
5.1.1. Označení	43
5.1.2. Statut, unikum české úpravy	44
5.1.3. (Ne) vyhnutelná evidence?	46
5.2. „Nejsilnější dědický titul“	51
5.2.1 „Pominutelný“ dědic?	54
5.2.2 Dědická (ne) způsobilost	57
5.2.3. Saunders v. Vautier	58
5.3. Cura prodigi 21. století	60
5.4. Perpetuita	61
Závěr	63
Seznam zkratk a definic	65
Seznam použitých zdrojů	66

Úvod

Svěřenský fond, jakkoliv v odborných kruzích vyvolával v souvislosti s přijetím samého kořene všeho soukromého práva, občanským zákoníkem, nemálo emocí, stále zůstává svým způsobem relativně neprobádaným územím. Snad to však vyvěrá i z jeho samotné povahy, neb jak na konto předlohy tohoto právního institutu, trustu, velmi trefně poznamenali Hayton a Mitchel,

“What then is a trust? It is impossible to define such a flexible concept...”.¹

Následkem této jeho klíčové vlastnosti, tedy flexibility, jest pro veřejnost odkojenou kontinentálním právem *civil law* leckdy až těžko uchopitelná šíře možných účelů.

Tato práce, jak již její název „Svěřenský fond – institut mezigeneračního uchování a předání majetku“, napovídá, si za svůj cíl klade vrhnout alespoň o něco více světla na potenciál svěřenského fondu jakožto doplnění či alternativy tradičních institutů, především tedy pořízení pro případ smrti a právnických osob.

Ač se v odborné veřejnosti ozývají i hlasy kritické, které ho neshledávají s anglosaskou lehkostí flexibilním, pak jeho konstrukce *de lege lata* se naopak jeví jako navýsost vhodná pro účel uchovávání rodinných majetků pro příští generace a v mnohém navazující na tradice těch dob minulých, ke kterým se ohlížíme v dobrém. Ostatně v mnohých právních úpravách je k tomuto účelu využíván zcela kontinuálně a právě i ustanovení občanského zákoníku dopřávají svěřenskému fondu zřízenému *mortis causa* signifikantní pozornost, ač nelze popřít, že právní teorie i praxe zná mnoho dalších druhů a možných účelů trustů, občanským zákoníkem dále nerozváděných. Jak během přijímání, tak za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., však vyvolává tato česká obdoba trustu neutuchající zájem široké veřejnosti především pro množství různých otázek, plynoucích z podstatné části také z obtížnosti chápání zcela odlišné koncepce vlastnického práva.

Jakkoliv je tedy v současné době svěřenský fond stále ještě praxí málo prověřeným a dosavadní závěry jsou prověřeny spíše teorií než praxí, pevně věřím, že i s přihlédnutím k současné

¹ Hayton, David a Mitchell, Charles: *The Law of Trusts and Equitable Remedies*. Dvanácté vydání: Londýn: Sweet&Maxwell, 2005, s. 1-10.

(a mnoho otázek vyvolávající) sociokonomické situaci v České republice (tedy odchod první generace osob věnujících se podnikání a svobodným povoláním v tržním systému), je záhodno věnovat mu náležitou pozornost, neb svěřenský fond čeká velmi dynamické období.

Konečným cílem této práce proto bude vykreslit tento institut široké škály využití právě jako alternativu či doplněk tradičních nástrojů dědického práva či praxe zakládání právnických osob za účelem předání majetku. Bude se věnovat právě nejproblematictějšími otázkám, jako je zmiňovaná odlišnost od koncepce vlastnictví, silné tendence přibližovat svěřenský fond právnickým osobám a nebo diskrepance mezi kogentními právními normami práva dědického a jejich absencí v úpravě svěřenského fondu. K dosažení tohoto cíle bude použito jak historického kontextu, tak především komparace se spřízněnými zahraničními právními úpravami a vlastní analýzy problému.

1. Základy svěřenského fondu

1.1. Definice trustu a svěřenského fondu

„To develop a global understanding of trusts may require us to step back before we can go forward”

Lionel Smith ²

Jak vyzývá Smith, pro pochopení trustu, jeho québecké varianty a z ní vycházejícího svěřenského fondu, je nejdříve vhodné vzít si určitý odstup od samotné úpravy a podrobit bližšímu zkoumání základní premisy a konstrukce spojené s tímto rozmanitým institutem. Je totiž zřejmé, že nalezneme-li na tomto stromě určité podezřele vypadající plody, pro vysvětlení budeme muset jít až k samotným kořenům. Není přitom pochyb, že mnoho takových plodů svěřenského fondu nedává velké části civilistů spát.

Prvně předložíme definici trustu v jeho anglosaské, tedy čisté, podobě common law. Takto jej definuje jeden ze zlatých standardů učebnic trustu, dílo Underhilla a Haytona:

„A trust is an equitable obligation, binding a person (called a trustee) to deal with property (called trust property) owned by him as a separate fund, distinct from his own private property, for the benefit of persons (called beneficiaries or, in old cases, cestuis que trust), of whom he may himself be one, and any one of whom may enforce the obligations.”³

Trust je obligací založenou na equity, zavazující osobu (zvanou trustee) k nakládání s majetkem (zvaným trust property) jím vlastněným jakožto oddělené jmění, odlišené od jeho vlastního majetku, k prospěchu osobám (zvaným beneficiaries, nebo v dřívějších případech cestuis que trust), jedním z kterých (trustee) také může být a kteří mohou obligace vymáhat.

² SMITH, Lionel D., ed. Re-imagining the trust: trusts in civil law. Cambridge: Cambridge University Press, 2012 s. 258.

³ UNDERHILL, A., HAYTON, D. (editor): Law Relating to Trusts and Trustees. Eighteenth Edition. LexisNexis, 2010, s. 2.

Již z takové definice je patrná jedna z naprosto krucióálních otázek. Není jí nic jiného než dělené vlastnictví, které není příliš vlastní moderním kontinentálním právním řádům obecně, český z nich nevyjímaje. Tyto jsou totiž založeny na pojetí vlastnictví, které vychází z teorie nedělitelnosti vlastnictví, které bylo po dlouhou dobu považováno za onu hlavní překážku vstupu trustu do kontinentálních právních řádů.⁴ Koneckonců sama francouzská právní věda pojala institut *patrimoine* jakožto *d'universalité de droit*, kdy takový v zásadě odpovídá českému pojmu jmění. Rozdílem však je, že jej používá i ve smyslu vnímaném OZ jako vlastnictví, např. *patrimoine moral*, duševní vlastnictví⁵, nicméně OZ jako takový sám reifikuje koncept vlastnictví, kdy rozdíl mezi majetkem v §495 („Souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek“) a vlastnictvím v §1011 („Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, jsou jeho vlastnictvím.“) není takřka žádný.⁶

Naproti tomu anglosaský trust vytváří konstrukci děleného vlastnictví. I přesto se zde však najdou tací členové akademické obce, kteří koncepci „vlastnictví“ – uvozovky jsou v takovém kontextu zcela na místě – vykládají i jinými, pro kontinentální právo možná ještě smířlivějšími způsoby⁷. Mezi ně patří nejen Swadling, ale i Bolgár a Smith. Poslední z uvedených pak, odvolávající se zpět na Bolgára, dodává:

„Another factor that has contributed to a certain amount of mutual misunderstanding is the habit, shared by common lawyers and civilians alike, of describing the common law trust as a structure based on divided ownership. It is only a metaphor, and one that is misleading in many ways become, at one and the same time, an accepted shorthand for describing the common law trust and

⁴ JOSKOVÁ, Lucie a Lukáš PĚSNA. Správa cizího majetku. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právo prakticky, s. 108.

⁵ PIHERA, V.: Nejpodivnější zvíře v lese – poznámky ke svěřenskému fondu. Obchodněprávní revue č. 10, ročník 2012

⁶ ZVÁNOVEC, V.: Založení svěřenského fondu se zvláštním důrazem na oddělení majetku, in TICHÝ, L., RONOVSÁ, K., KOCÍ, M. (eds): Trust a srovnatelné instituty v Evropě, Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 135

⁷ Velmi zajímavý náhled a do značné míry dissent klasické teorie zastupuje profesor University of Oxford William Swadling, který tvrdí, že se nejedná toliko o štěpení práva vlastnického, jako spíše o vytváření nových práv. Výtah z jeho interesantní analýzy by však pro účely této práce byl nadbytečný a čtenáře by mohl značně rozptýlit, neb další výklad by chtěl nechtě zabředl velmi hluboko do teorie samotného vlastnického práva a jeho chápání.

SWADLING, William in TICHÝ, Luboš, ed. Svěřenský fond a trust - jejich fungování v mezinárodním srovnání. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2016, s. 41–59.

*also the principal reason why it is thought that such a trust can never be fully accepted by a civilian law of property.*⁸

Smith tak, jakožto velký propagátor zavádění trustu (doporučující svůj „domácí“ trust québecký), označuje dělené vlastnictví dokonce za pouhou metaforu a zkratku, která svým zavádějícím charakterem představuje hlavní, avšak domnělou, překážku.

Abychom uzavřeli – oba koncepty každopádně v common law obvykle rozlišují v zásadě dvě „vrstvy“ vlastnictví, a to právní vlastnictví (legal ownership), které náleží správci, a druhé z páru, tzv. benefičiální vlastnictví (beneficial ownership), které obsahuje právo na požitky z daného majetku.⁹ Smith, Bolgár a Swadling pak benefičiální vlastnictví vidí jako vyrůstání „nové“ vrstvy vlastnictví ze základny legal ownership jakožto onnipotentního vlastnictví, kdežto ostatní autoři, např. Watson v něm spatřuje poněkud tradičnější „štěpení“ vlastnictví na složku *legal a beneficial*.

Zákonodárce však přistoupil k jednomu z neoriginálnějších řešení, které současný stav právní vědy (na úrovni světové) nabízel. Obrátil se totiž na úpravu obsaženou v občanském zákoníku Québecu, jelikož spatřoval vhodnost recepce díky tomu, že „*Quebecké právo si zachovalo svůj výrazný charakter kontinentálního práva, jemuž tento institut common law funkčně přizpůsobilo*“.¹⁰ Je poměrně logické, že při pátrání po vhodném institutu zákonodárce sledoval stopy kontinentální právní kultury tam, kde se nejspíše střetávala s common law a docházelo tak k určité „amalgamaci“. Nicméně další adeptské právní řády, Skotsko, Louisiana a JAR přinášejí poněkud problematičtější koncepci vlastnického práva (kdy se svěřenský správce se stává vlastníkem, ovšem s takovými omezeními, že se jeho vlastnické právo stává v zásadě vlastnictvím *sui generis*)¹¹. A právě v tomto aspektu se projevuje originalita CCQ, která sahá po tzv. „Lepaullově vlastnictví“.

Lepaulle, ve snaze přiblížit trust kontinentální právní kultuře a jejím právníkům, šel „až na dřeň“ a vymezil základní prvek trustu. Argumentuje, že po založení trustu není takový vůbec

⁸ SMITH, Lionel D., ed. *Re-imagining the trust: trusts in civil law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012 s. 260.

⁹ JOSKOVÁ, Lucie a Lukáš PĚSNA. *Správa cizího majetku*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právo prakticky, s. 108.

¹⁰ Důvodová zpráva k OZ, přístupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, nahlédnuto dne 5. dubna 2018.

¹¹ SMITH, Lionel D., ed. *Re-imagining the trust: trusts in civil law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012 s.7.

závislý na svém zakladateli, ani na správci, který může být vyměněn (srov. existence „bare“ trustu, viz. kap. 3.4.). Obmyšleného pak jako esenciální prvek odmítá úplně. „*Jedině, jak se dá k této otázce přistoupit, je hledat ty prvky, které jsou pro existenci trustu nezbytné*“, říká, a definuje trust jako „*právní institut sestávající se z majetku nezávislého na právním subjektu, jehož jednotnost je definována účelovým určením v mezích zákona a veřejného pořádku*“.¹²

Nutným závěrem je pak vznik koncepce „*patrimoine d'affectation*“, nebo též „*patrimony by appropriation*“, konečně pak v OZ „*účelově určený majetek*“, nebo též jak rozvádí Kocí v komentáři k OZ „*majetek bez vlastníka vyčleněný zakladatelem k naplňování určitého účelu a spravovaný svěřenským správcem podle instrukcí vtělených zakladatelem do zakladatelského právního jednání, resp. do zvláštního statutu*“.¹³

S výše uvedeným je již jistě mnohem pochopitelnější konstrukce CCQ a z něho vycházejícího OZ:

§1260 CCQ : „A trust results from an act whereby a person, the settlor, transfers property from his patrimony to another patrimony constituted by him which he appropriates to a particular purpose and which a trustee undertakes, by his acceptance, to hold and administer.”

§ 1448 pak zní:

(1) Svěřenský fond se vytváří vyčleněním majetku z vlastnictví zakladatele tak, že ten svěří správci majetek k určitému účelu smlouvou nebo pořizem pro případ smrti a svěřenský správce se zaváže tento majetek držet a spravovat.

(2) Vznikem svěřenského fondu vzniká oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku a svěřenský správce je povinen ujmout se tohoto majetku a jeho správy.

(3) Vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu vykonává vlastním jménem na účet fondu svěřenský správce; majetek ve svěřenském fondu však není ani vlastnictvím správce, ani vlastnictvím zakladatele, ani vlastnictvím osoby, které má být ze svěřenského fondu plněno.

Pihera v tomto konextu vytahuje na povrch diskuzi pocházející z germánského prostoru, kdy Jhering kritizoval koncepci samostatného jmění jako *contradictio in adiecto*, kdy svou kritiku zakládá na „*subjektlose subjektive Rechte*“, neboli existenci subjektivního práva bez subjektu. Takové by mělo představovat nebezpečí popření ústředního postavení člověka v centru soukromého

¹² POPOVICI, Alexandra in TICHÝ, Luboš, ed. Svěřenský fond a trust - jejich fungování v mezinárodním srovnání. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2016, s. 30.

¹³ KOCÍ, M in ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer), s. 1193.

práva, jak dovozuje Becker. Nicméně, lze oběma autorům přisvědčit, že jeho uznání by při racionálním zhodnocení všech okolností nemělo bez dalšího vést k dotváření „Rechtlosen subjekten”.¹⁴ Komentář k OZ pak zároveň dodává, že určité samostatné majetky již v právním řádu známe a vyrovnáváme se s nimi již tradičně, například ležící pozůstalost (hereditas iacens) v ABGB. Dalším právem bez subjektu jsou například práva nenarozeného dítěte.

Rozdíl mezi úpravou CCQ a OZ pak tkví dále v samotné definici majetku a je otázkou, zda zde český zákonodárce udělal quebeckému trustu dobrou službu co do přípravy „podhoubí”. CCQ totiž v § 915 stanoví:

„Property belongs to persons or to the State or, in certain cases, is appropriated to a purpose.”
Majetek patří buď osobám, státu a nebo, v určitých případech, je vyčleněn účelu.

Oproti tomu §495 ani §1011 nic takového nestanoví (viz výše). Je tak nutno vycházet z toho, že §1448 OZ je ustanovením speciálním a tvoří základnu teoretické koncepce svěřenského fondu.¹⁵ Lze tak uzavřít, že svěřenský fond je entitou bez právní subjektivity, která je majetkem se samostatným účelovým určením. S ohledem na výše uvedené, podpořeno argumenty zaznívající v diskuzi odborné veřejnosti, se lze přiklonit na stranu zastánců přijaté koncepce v duchu „patrimoine d'affectation, neb zjevně skutečně představuje vhodný most mezi dvěma právními kulturami, podepřený zkušenostmi z Quebecu.¹⁶

1.2. Quo vadis, fiducie?

Jak již bylo řečeno, trust si získal na mezinárodním poli značnou oblibu a mnoho autorů upozorňuje až na faktickou nutnost jeho přijetí do kontinentálních právních řádů, nechtějí-li stát stranou v jejich

¹⁴ PIHERA, V.: Nejpodivnější zvíře v lese – poznámky ke svěřenskému fondu. Obchodněprávní revue č. 10, ročník 2012, s. 279.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ SMITH, Lionel D., ed. Re-imagining the trust: trusts in civil law. Cambridge: Cambridge University Press, s.9.

pomyslné soutěži právních řádů. ¹⁷ Nicméně, takové úvahy spíše ukazují na trust z komercialistického hlediska, v CCQ „fiducie commerciale”.

Profesor Lionel Smith se ve svém díle *Re-Imagining the Trust* taktéž přidává k tomuto tvrzení a přiznává, že pro zákonodárce Starého kontinentu je největším lákadlem transplantace z důvodů podnikatelských. Poukazuje však na historickou propojenost trustu s účelem uchování majetku, avšak s mírným povzdechem, přiznává, že kontinentální právní systémy jsou pro takové použití často svázány vlastními normami dědického práva, které „nad vše” staví nepominutelného dědice, často se sankcí neplatnosti:

„The attractiveness of the family or succession trust is sharply diminished in the countries of Continental Europe by the mandatory limits within which these jurisdictions confine acts transferring patrimonial rights by gratuitous title. The trust, or the fiducie which would be its analogue, can only have a limited role in planning one's succession as soon as one's family contains heirs favoured by a reserved portion, which confers on them the right to receive, often in kind, up to threequarters of the succession. In addition, legislative prohibitions with respect to fiduciary substitutions pose a serious risk of invalidity to a trust within the context of a succession, since the trust would share the same purpose of preserving intact the family's wealth for several generations.”¹⁸

Atraktivita rodinného nebo nástupnického trustu je silně snížena v zemích kontinentální Evropy povinnými limity v jejichž mezích tyto jurisdikce omezují bezúplatná jednání převádějící majetková práva. Trust, nebo fiducie, které by byly jejich analogy, mohou mít pouze omezenou roli v plánování pozůstalosti jednotlivce, a to jakmile je v rodině dědic zvýhodněný vyhrazeným dílem, který mu dává právo obdržet, často přímo v majetku ¹⁹, až tři čtvrtiny pozůstalosti. Nadto legislativní zákazy ohledně svěřenských nástupnictví představují závažné riziko ztráty významu trustu v kontextu

¹⁷ Gullifer a Payne upozorňují na prudký rozvoj použití trustu při plánování finančních transakcí v posledních desetiletích, GULLIFER, Louise, PAYNE, Jannifer: *Corporate Finance Law: Principles and Policy*. Oxford: Hart Publishing, 2011 Hayton pak na mnoh zajímavých případových studiích poukazuje na snížení transakčních nákladů v porovnání s konstruováním právnícké osoby, při stálém zachování výhod oddělení majetku a ochraně beneficentů při insolvenční správce. Hayton, David J.: *English Trusts and their Commercial Counterparts in Continental Europe*, in: Hayton, David J. (ed.): *Extending the Boundaries of Trusts and Similar Ring-Fenced Funds*. Den Haag: Kluwer Law International, 2002.

¹⁸ SMITH, Lionel D., ed. *Re-imagining the trust: trusts in civil law*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 4.

¹⁹ Tím se rozumí nikoliv pouze v peněžní částce rovnající se podílu, v tomto ohledu Smith naráží na úpravy přísnější, než jakou představuje OZ.

pozůstalosti, vzhledem k tomu, že trust bude sdílet totožný účel, zachování rodinného jmění nedotčeným po mnoho generací.

Čtenář znalý českého práva *de lege lata* jistě zpozorněl. Původní úprava CCQ totiž do českého práva vykročila prosta okovů tradičních limit dědického práva, jak koneckonců seznává i komentářová literatura.²⁰

Tím se otevírá velice široké pole působnosti pro další zajímavé otázky a úvahy právě nad svěřenským fondem testamentárním, kterého bude v následujících částech této práce využito.

²⁰ KOCÍ, M. in ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer), s. 1193

2. Historický kontext

2.1. Římská říše

Pro vysvětlení mnohých konsekvencí a problémů zasahujících až do současnosti se proto podíváme do minulosti, která nám zprostředkuje setkání se samým prvopočátkem svěrenského fondu, trustu a všech více či méně spřízněných institutů, totiž s fiduciárními smlouvami. Tento pojem, jak si ukážeme, je zároveň zásadním pojmem zastřešujícím. Jako přesvědčivý důkaz takového tvrzení už ostatně může postačit překlad latinského *fideicomissum*, od *fidei committo*, tedy „důvěře svěřuji“ v komparaci s anglickým *trust*, tedy „důvěra“ či „svěřit“. ²¹

A právě už na tomto místě a čase, tudíž v Římě za doby republiky, je dobře patrné, jaká palčivá a typicky lidská otázka vyvolala potřebu řešit záležitosti fiduciárními smlouvami, stojíce tak u jejich zrodu. Není jí nic jiného než právě dědictví, což mj. potvrzuje zásadní roli tohoto způsobu užití všech budoucích nástupců fiducie právě pro účely alternace či modifikace testamentu. Dědická soustava byla poprvé zakotvena v zákoně dvanácti desek, což byl první známý písemný záznam římských zákonů z roku 450 př. n. l. Tyto záznamy dokazují, že již od 5. století př. n. l. se mohl každý římský občan domáhat svého dědického podílu žalobou. ²² Nicméně zůstaviteli, jakkoliv byl *Lex duodecim tabularum* posunem vpřed, kladl tento normativní právní akt do cesty i jisté překážky, například co do osob blíže neurčených, neboli *personae incertae*. Takové osoby byly pouze určeny popisem, namísto vlastního jména, přičemž se mohlo jednat pouze o nejbližší pokrevní příbuzné, ostatní nebyli dědicky způsobilí. Omezení ohledně vyloučení *personae incertae* se však týkalo i právnických osob, a to bez rozdílu, což také spoluutvářelo rigiditu pro testátora v neprospěch vyjádření jeho vůle.²³ Jistou úlevu přinášela možnost určit náhradního dědice, tzv. „obecná dědická substituce“. Ovšem jakkoliv tato řešila otázku osudu uvolněného místa po původním dědici, pro dědickou nezpůsobilost takové případné osoby však řešení stále nepřinášela. ²⁴ Zásadním účelem fideikomisu tak bylo vyrovnat se s rigiditou *ius civile* co do úpravy dědické způsobilosti, přísné formy testamentu a v neposlední řadě také přáním ohledně nakládání s majetkem, které *ius civile* neznalo. Budeme-li pak zcela konkrétní, vycházejí z díla juristy Gaia, jednalo se například o přání předat majetek cizincům

²¹ BEDNAŘÍKOVÁ, B.: Svěrenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 106.

²² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Praha, C. H. Beck, 1995, s. 266-267.

²³ Tamtéž, 286.

²⁴ Nicholas, B. An Introduction to Roman Law. Oxford: Oxford University Press, 1962, s. 258-259.

(*peregrini*) a nebo s majetkem vykonávat opakující se úkoly. V dosažení těchto cílů mu žádný jiný institut nebyl z pohledu zůstavitele roven.

K řešení těchto praktických situací každodenního života, *ius civile* přehlížených, se začala vytvářet zcela nová a zprvu neformální praxe, kdy zůstavitel o svém majetku pořídil sic v testamentu, avšak přáním zde vyjádřeným. Budeme-li hledat samotný původ takové konstrukce, historie nás zavede až ke *commendationes*, neboli tzv. mandátům. Říman díky nim mohl na smrtelné posteli předat osobě blízké určitou věc, aby ji uchovával. Nicméně šlo o pouhou morální obligaci.²⁵ Právě zde se zrodila konstrukce *fideicommissum* – svěřit (*commissum*) poctivosti či věrnosti (*fidei*). Fideikomis ji však dále rozvíjí tím, že osoba *fideicommissaria*, nebo též „*heres fiduciarius*“ (v překladu podle Kincla, Urfuse a Skřejpka pak fideikomisář²⁶) uchovávala nejen věc, nýbrž i celý soubor majetku a měla splnit úkol s ním spojený. Obsahem tedy bylo takový přesně označený majetek držet a spravovat, případně ho při splnění či naopak nesplnění určité podmínky předat další osobě, nerozdělený (na toto slovo je potřeba klást zvláštní důraz, neb co do dalšího vývoje v budoucnu bude hrát naprosto stěžejní roli v evoluci institutů fideikomisního typu). Gaius pak ve svých Institucích taktéž poskytuje určitý návod, jakým způsobem fideikomis zřídit, kdy za vhodná slova označuje „*peto, rogo, volo, fidei commito*“, která bychom mohli přeložit jako „žádám, prosím, přeji si, věrnosti svěřuji“.²⁷ Takové doporučení pak jasně podtrhuje charakter fideikomisu jakožto pouhé morální obligace, kterou v této době skutečně byla.

Zásadním zlom pro právní vymahatelnost a stavební kámen celého dalšího vývoje představuje případ prokonzula Lucia Lentula, sloužícího v Africe, který si zhruba roku 4 n. l. za svého fiduciáře zvolil samotného císaře Augusta. Císař povinnost svého svěřenského správce splnil a tento případ tak nabyl až precedenčního charakteru. Koneckonců, kam sám císař vedl, kdo jemu nižší mohl takovou povinnost nesplnit?²⁸ Augustus dále rozhodl, že v případech, kdy fiduciář selže a nesplní svou fiduciární povinnost, mohou se osoby takovým *ommitere* dotčené domáhat spravedlnosti u konzulů.

²⁵ JOHNSTON, D. Roman Law of Trusts. Oxford: Clarendon Press, 1988, s. 22-23.

²⁶ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. Římské právo. Praha, C. H. Beck, 1995, s. 313.

²⁷ GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s.162.

²⁸ WATSON, Alan. Legal origins and legal change. Rio Grande, Ohio: Hambledon Press, c1991.

Zanedlouho navazující *Senatusconsultum trebellianum* bylo normativním aktem poprvé zcela výlučně věnovaným fideikomisům a zakotvilo pro případ vydání pozůstalosti na základě fideikomisu přenesení všech žalob či žalobních nároků směřujících proti dědici i na fideikomisáře. I přes toto vnesení vyšší právní jistoty do vztahů založených fideikomisem se stále ve vzduchu vznášel problém případného odmítnutí dědicem, zde tedy *heres fiduciarius*. Možnost odmítnout dědictví byla koneckonců právem daná a dědici leckdy mohli vyjít naprázdno, „bohatší“ pouze o starosti spojené s držením a případným vydáváním fideikomisu. V roce 73 n.l. byl tento problém řešen *SC Pegasiana*, které zavedlo tzv. „falcidiánskou kvartu“, což byla minimální část dědictví připadající dědici, který převezme fideikomis ve prospěch třetí osoby. Není bez zajímavosti, že mnohé právní řády s touto otázkou více či méně úspěšně bojují dodnes, neb výkon (či naopak neochota k výkonu) přání zůstavitele důvěře svěřeným v závislosti na osobním majetkovém prospěchu je chtě nechtě otázkou transcendentní. Jakkoliv tak tento výklad sahá hluboko do historie, je bezpochyby velmi zajímavé sledovat, jakým způsobem se formovaly prvky tvořící moderní svěření či trustu. Další, soudobé, konsekvence budou v této práci sledovány dále.

Fideikomis svým dalším rozvojem začal být v praxi využíván pro zvětšení dosahu zůstavitelovy vůle, konkrétně pak tento cíl našel svůj odraz v institutu *fideicommissum familiae relictum*.²⁹ Majetek takto fideikomisem sjednocený nemůže být rozprodán ani rozdělen a slouží rodině zůstavitele po další generace. Konkrétně je pak tato podmínka onou hlavní, kterou zůstavitel mohl žádat. Byla tím založena *substitutio fideicommissaria*. Zůstavitel tak nemusel určovat konkrétní osoby, které budou dědit. V kontextu uvedeného je však dále potřeba upřesnit, že tímto však nebylo založeno právo celé rodiny na rodinný fideikomis, jediným jeho držitelem byl zůstavitelem určený dědic (ač zavázaným a s majetkem vyhrazeným). V tomto období tak stále ještě nemůžeme mluvit o tzv. vrchním vlastnictví a nebo Lepaullově „vlastnictví bez pána“, tato se vyvinula u s fideikomisem spřízněných institutů mnohem později. Spolu s tím se zásadně proměnila pozice fideikomisáře a fiduciáře, kdy následkem fideikomisární substituce role obou vzájemně splývají, neb majetek osobou testamentem určenou opečovávaný zároveň svědčí i v její prospěch. Tak či onak je zde však patrné, že se začíná vyvíjet právní konstrukt, který sahá mnohem dále než např. soudobé svěřenské nástupnictví, které jinak také vykazuje podobné prvky.

²⁹ BARTOŠEK, Milan. Dějiny římského práva: (ve třech fázích jeho vývoje). 2., přeprac. vyd. Praha: Academia, 1995.

V této době se také poprvé objevuje další z ústředních otázek, otázka tzv. „perpetuit“. Následkem možnosti upravit majetkové poměry své rodiny na mnoho pokolení do budoucnosti, čistě v rukou zůstavitele, právě takové vznikaly, plně ve smyslu slova *perpetuum*, tedy věčný. Zároveň se tím v plném světle ukázala zásadní vlastnost fideikomisů, tedy potenciál vytvořit velmi silnou oporu hospodářského vlivu rodiny. Dokonce tak silnou, že mohla představovat reálné nebezpečí pro panovníka, jak se i později v budoucnosti ukázalo. Zásah to pak byl dokonce dvojitý, neb spolu s hromaděním v zásadě nezczizitelného majetku se tento následně nedostával do hospodářské sféry, čímž ani nemohl být efektivně zdaněn. I proto byla za císaře Hadriána zrušena možnost zakládat fideikomis ve prospěch neurčitých osob, výběr se tak omezil pouze na zůstavitelovy současníky.³⁰ Obdobnou konstrukci pak často sleduje nemálo úprav současných.

Spolu s koncem klasického období Říma však neskončila doba fideikomisu, ba naopak. Institut se spolu s další moudrostí právních učenců přesouvá do Justiniánovy říše, a to konkrétně do neméně velkolepého díla *Corpus Iuris Civilis*. Nese si s sebou však i mnohé otázky minulosti, se kterými se císař a jeho desetičlenná kompilační komise potýkají znovu, až v podivuhodně přesné paralele s minulostí.

Právní jistotě a ukotvení fideikomisu v této době značně přispědčilo vůbec zahrnutí do *Corpus Iuris Civilis*. Nebyla však převzata kompletní úprava ve svém původním rozsahu, a to především díky problémům spojeným s *SC Pegasiana*. Úprava falciánské kvarty doznala určitých změn, konkrétně pak prošla zjednodušením, především díky kritice právníků té doby, např. Papiniana. Nyní platilo, že dědic je povinen fideikomis vydat i kdyby mu připadla menší část než čtvrtina, ovšem může si ponechat tu část majetku, kterou mu zůstavitel přenechal a od fideikomisáře si vyžádat co do čtvrtiny z celku chybí.³¹ Dnešní optikou takové ustanovení můžeme vidět jakožto obligatorní právo na odměnu.

Druhou otázkou jsou pak perpetuity. Justinián zprvu umožnil jejich zakládání, a to především díky tomu, že nebyly vyloučeny *persona incertae*, čímž se sledovala zejména možnost zřízení fideikomisu ve prospěch právnických osob, které byly shodně s klasickým obdobím taktéž

³⁰ NICHOLAS, Barry. An introduction to Roman law. 3rd pub. Oxford: Clarendon Press, 1969. Clarendon law series.

³¹ BLAHO, Peter. a JUSTINIÁN. Justiniánske inštitúcie: preložil, úvod a poznámky napísal, registre a bibliografiu zostavil Peter Blaho. Bratislava: Iura Edition, 2000, s.131-132

personae incertae.³² Justinián, stejně jako Hadrián, tomu však brzy učinil přítrž, koneckonců podle očekávání (císař byl znám svou leckdy tvrdou daňovou politikou, která financovala obnovu slávy Římské říše, včetně jejího právního odkazu³³).

Novela 159 v kapitole 2 omezuje rodinný fideikomis na „*quattor postea generationes*“. Toto pravidlo se bude taktéž prolínat fakticky celou historií až do současnosti, kdy některé právní úpravy ho přejímají co do jeho jádra podstaty a smyslu beze zbytku, některé pak *de facto*. Ustanovení §1460 OZ budiž toho příkladem, ač přímo na římské právo nenavazuje.

2.2. Post-římské rozcestí

Není nejmenších pochyb o tom, že jak říše Byzantská, tak v dřívější minulosti říše Římská, měly velmi značný kulturní dopad, který byl šířen po celé Evropě nejen silou svého argumentu, ale také pohybem předmětů a osob, které si s sebou odkaz jejich a práva jimi vytvořených nesly s sebou. Je jistě notorií, že kontinentální právní systém stojí dodnes na pevných základech římského práva. Nicméně půjdeme-li po stopách vlivu Římanů, zjistíme, že římský fideikomis má roli až globální, zcela v pravém smyslu takového slova.

Analyzujme proto výchozí bod pro další vývoj v domovině trustu, tedy Britských ostrovech. Trust nyní vnímáme především jako cizorodý institut, vyvěrající z common law, které je tradičně od kontinentální Evropy odděleno nejen kanálem La Manche, ale také hranicí odlišného právního systému. Nicméně nelze se vyhnout otázce, zda vůbec mohl být systém common law ušetřen v zásadě všudypřítomného římského vlivu, který navíc přinášel právo o několik stupňů vyvinutější. Na důkaz tvrzení o v zásadě kontinuálním střetávání kultury římské a kultur později utvářejících systém common law uvedme několik historických souvislostí. Jedním z prvních byla invaze Keltů na území Itálie, kdy v 3. století před naším letopočtem dobyli Řím. Jen těžko si lze představit, že by takový konflikt mohl proběhnout bez určité výměny obyvatelstva, či minimálně záchytu určitého množství na straně Říma. Ostatně podle Brunta 80 až 90% populace celé Římské říše představovali cizinci.³⁴ To však nijak nebránilo jejich styku s římským právem, nakonec měli vyhrazeno i své

³² NICHOLAS, Barry. An introduction to Roman law. 3rd pub. Oxford: Clarendon Press, 1969. Clarendon law series, s. 268-269.

³³ CAMERON, Averil. The Mediterranean World in Late Antiquity, AD 395-600. London: Routledge, 1993, s.106.

³⁴ BRUNT, P. A. Italian manpower, 225 B.C.-A.D. 14. London: Oxford University Press, 1971.

vlastní právo, *ius gentium*, které, ač mělo vícero inspiračních zdrojů, bezpochyby vyrůstalo ze základny římského práva. Nakonec, fideikomis nebyl *peregrinum* vůbec cizí, jelikož právě v jejich prospěch, jakožto pasivně testamentárně nezpůsobilých, byl velmi užitečný.

Abychom lépe pochopili základ *ius gentium*, uveďme definici, kterou nepřináší nikdo menší než Gaius:

Quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit (...) vocatur ius gentium

Digesta 1.1.9

Což Tierney překládá jako „*natural reason has established among all peoples*”³⁵ (přirozený rozum společný všemu lidu). Jistě pak naši pozornosti nemůže uniknout určitá podobnost s definicí práva equity, jež dalo lidské civilizaci samotný institut trustu tak, jak ho známe nyní. Bylo to také právo založené na značné flexibilitě a vyvěrající především z konkrétních rozhodnutí lorda vysokého kancléře, který rozhodoval v duchu zásady:

„Ars aequi et boni”

neboli podle „spravedlnosti”.³⁶ Rozhodně by bylo příliš ambiciózní tvrdit, že podobnost vychází z určitého konkrétního spojení, nicméně oba koncepty mají nemálo společných prvků, kdy vedoucí z nich představuje silný faktor rozhodování „podle spravedlnosti”, který zastupuje silně iusnaturalistické paradigma. Nemohly by tedy vytvářet podobné podmínky formující podobné instituty?

Dalšímu rozšiřování bezpochyby pomohlo Caesarovo vylodění v Británii v letech 55 a 54 před našim letopočtem, která sama proběhla během tažení v Gálii. Vytváření kolonií a či uzavírání smluv s domorodými kmeny dále posilovalo šíření římského práva v těchto oblastech až do úplného ovládnutí země, které můžeme zařadit do doby 1. až 5 století našeho letopočtu.³⁷ Není pochyb, že tak dlouhá a intenzivní přítomnost vedla k latinizaci daného území a všeobecnému přijetí práva. V

³⁵ TIERNEY, Brian. The idea of natural rights: studies on natural rights, natural law, and church law, 1150-1625. Grand Rapids, Mich. [u.a.]: Eerdman, 2001.

³⁶ KNAPP, Viktor. Teorie práva, 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 96–97.

³⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B.: Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 102.

tomto kontextu připomeňme další právní díla, která v následujících obdobích vznikala, jako například *Lex Romana Wisigothorum* a nebo *Edictum Theodorici Regis*.³⁸ Prvnímu ze zmiňovaných děl, mladšímu *Lex Romana Wisigothorum*, pak stály předlohou mj. *Epitome Gai*, což je stručný výtah z Gaiových institucí, ale i *Pauli Sententiae*, což je zkompileovaný výběr ze všech oblastí římského práva. Obě použijme jako ilustraci práce barbarských národů s latinou a římskými právními normami (ač ve vulgarizované formě), ať už platíce pouze pro Římany a Katolickou církev na území Vizigótů (prvně jmenované, na základu personaly), tak i bez takového určení (druhé, starší).

Podíváme-li se blíže na další historický kontext, budoucí vývoj začíná nabírat velice zajímavé obrysy. Vyjma přímého vlivu Římanů na Britských ostrovech, který byl vyložen výše, zde můžeme pozorovat i základy další „vlny“ takového vlivu. Byla to právě církev, která převzala roli šířitele římského práva pro pozdější dobu. Majíce samozřejmě stále minimálně značné penzum justiniánské jurisprudence při sobě, ovlivňoval papež veškeré politické poměry tehdejšího světa, včetně Anglosasů. Konkrétně pak došlo k christianizaci v 6. století z pokynu papeže Řehoře I., kdy byla vyslána do Anglie misie mnichů, kteří posléze založili arcibiskupství v Canterbury.³⁹ Přelomovou událostí dalšího vývoje common law i práva obecně je ovládnutí Anglie francouzsky mluvícími Normany roku 1066, a to hned z mnoha důvodů. Jakkoliv přišli a zvítězili hrubou a bezprecedentní silou, museli najít určitou rovnováhu koexistence s Karlovcí a Kapetovci, proto také přijali křesťanství a francouzský jazyk za vlastní.⁴⁰ Pomyslný kruh se uzavírá, připomeneme-li, že o několik století nazpět to byli právě Frankové, z jejichž řad vzešel král Chlodvík, první na linii vedoucí ke Karlovcům (a jejich pozdějším vazalům, Kapetovcům), který sjednotil ostatní franské kmeny, mezi nimi právě i Vizigóty, za podpory, koho jiného, než Římanů. Lze tak uzavřít, že protínání *ius civile* a kultur barbarských, později již anglosaských (nicméně za kontinuálního personálního substrátu) národů, které posléze daly vzniknout Anglii tak, jak ji známe dnes, zdaleka neskončilo na přelomu období republiky a císařství, ba ani s koncem Justiniánského období. Naopak, nachází si cestu, a to opakovaně, z vícero zdrojů, zasévá své prvky i v anglosaské právní kultuře.

³⁸ Dějiny evropského kontinentálního práva. Praha: Linde, 2003. Vysokoškolské právní učebnice, s.119

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ DUROSELLE, Jean-Baptiste. Dějiny Evropy. Praha: Fortuna Print, c2005.

2.3. Známý neznámý trust

Na základě historického vývoje, nastíněného v předchozí kapitole, vyvstává na mysl nevyhnutelná otázka – je trust skutečně výlučně angloamerickým právním institutem? Ač se angloamerická jurisprudencce snažila, především na konci 19. století, jednoznačně common law osamostatnit (jak jej nazývá Baker „vývoj ve vznešené izolaci“⁴¹), jsou zde přesto nevyhnutelné závěry, které takové tvrzení minimálně úspěšně falzifikují. Současná odborná diskuze se tak kloní k názoru, že common law nemusí být od *ius civile* vzdáleno tak, jak se posledních několik století uvažovalo.⁴²

Nezastupitelnost římského práva, minimálně v počátcích, je dobře patrná na pokusech anglických učenců alespoň systematizovat anglické právo, jmenovitě pak tak činí Bracton v 13. století ve svém díle *De legibus et consuetudinibus Angliae* (ca. 1250). V tomto přehledu tehdejšího stavu common law se totiž neubráníl použití latiny a římskoprávních termínů pro systematizaci, neb common law (nejspíše právě pro svou povahu práva vyvěrajícího především z precedentů a zvyků) ani takové vhodné nástroje nenabízelo. Zcela obdobným způsobem se historie opakovala v případě *Commentaries on the Laws of England*, díla Williama Blackstonea.⁴³

Jak lze ukázat na dvou historických příkladech, takový přístup k systematizaci může mít mnohem dalekosáhlejší následky. Královští právníci účastníci se snah francouzských králů kodifikovat nepsané právo, které proběhly v druhé polovině 15. století, oplývající znalostí latiny a římského práva, také použili latinské terminologie pro popis jinak původně ryze francouzského obyčejového práva. Dojem, který taková právní norma vyvolala, pak byl poměrně logicky takový, že má co do činění s římským právem a může jím být doplňována či v jeho kontextu vykládána. Očekávatelně pak takové zacházení spustí proces připodobňování původního institutu a institutu jméno poskytujícího. V konkrétním případě se pak jednalo o institut „*saisine*“, který byl kategorizován jako „*possesio*“ a již velmi záhy byl setřen původní rozdíl mezi nimi.⁴⁴

Druhý a velmi přesvědčivý příklad poskytuje samo common law v případě institutu zvaného latinsky *usus*. Navýsost zajímavé pak je, že tento pojem ale jinak vůbec v římském právu tento

⁴¹ BAKER, John H. An introduction to English legal history. 3rd ed. Boston: Butterworths, 1990, s. 28.

⁴² REIMANN, Mathias. The reception of continental ideas in the common law world, 1820-1920. Berlin, c1993.

⁴³ C.H. VAN RHEE, 'Trusts, Trust-like Concepts and *Ius Commune*', European Review of Private Law, 3/2000, s. 453-462.

⁴⁴ GODDING, Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux du 12e au 18e siècle, Brussels 1987, s. 227.

smysl nereprezentoval. Angličtí právníci jej použili pro popis institutu *use of land*, který má také naprosto zásadní roli ve vývoji trustu. Vzhledem k tomu, že jeho podstatou byl převod majetku na osobu, která má povinnost jej spravovat tak, aby z něj užitek měla osoba druhá. Naproti tomu v klasickém římském právu pod pojmem *usus* najdeme v zásadě označení práva *in rem*. Pro odpověď na otázku „Proč?“ bude nejlépe se vydat opět k církvi a do oblasti práva kanonického. Hledáme-li totiž odpovědi na otázky pojící se s podobou určitého institutu, je záhodno prvně se ptát komu a k čemu slouží. Celou historií církve se jako tenká červená nit táhne nutnost vyrovnat se s problémem „kázat vodu a pít víno“. Jinak řečeno konflikt jejího učení varující před žádostivostí a zároveň nutnost vybrat a realizovat prostředky pro zajištění jejího velmi nákladného chodu.⁴⁵ Institut, který by umožnil jí majetek nevlastnit, avšak realizovat, tak byl v zásadě ideální. Podle Hermana bylo jejím řešením použití východiska, že vše patří Bohu jako Pánu, papež a klerici pak byli jeho pozemští správci. Víme, že takový klerik se zval *usuarius*. Kdybychom toto rozložení přeložili do kontextu trustu, mohlo by se jednat o Boha jakožto settlora, kleriky v pozici trustees a nakonec beneficiaries, „ovečky“ a především potřební. Jakkoliv původní *usus* neumožňoval využití majetku pro osobní potřeby, zde popisovaná obdoba používaná kleriky v Anglii byla modifikována v tom, že pro dobročinné účely skutečně prostředky a majetky užívali. Takovéto schéma již každopádně bylo mnohem ospravedlnitelnější ve světle jejich kázání. Herman se pak domnívá, že praxe duchovenstva mohla inspirovat světský zbytek Anglie k institutu „feoffment to uses“, přímému předchůdci trustu.⁴⁶

Souvislosti a podobnosti podněcující další diskuzi však vyvstávají nejen z působení vlivů latinské terminologie a pregnantnosti uvažování tehdejších právníků římským právem, ale i přímého srovnání trustu s dalšími koncepty římského práva. Z historických zdrojů víme, že je zde také zarážející podobnost mezi fiducií a *use*. *Use*, velmi obdobně jako *fiducie*, byl totiž využíván během křížáckých výprav, kdy odcházejícím mužům nezbývalo než spolehnout se na morální obligaci mezi nimi a jejich přáteli. Těm převáděli majetky, aby tyto byly drženy pro ně v jejich nepřítomnosti, popřípadě předány jejich synům, pokud se oni sami nevrátí. Nicméně v tomto případě lze přímý vliv římského práva vyloučit, neb je historicky dokázáno, že o *fiducia cum amico* se neměli tehdejší právníci možnost dozvědět, neb v *Corpus Iuris Civilis* se dostatečná úprava nedochovala a Gaiovy *Institutiones* ještě nebyly znovuobjeveny. Další mezerou pak budiž fakt, že

⁴⁵ HERMAN, S. The Canonical Conception of the Trust. In Helmholz, R., Zimmerman, R. (eds.). *Itinera Fiduciaie, Trust and Treuhand in Historical Perspective*. Berlin, Duncker & Humblot, 1998, s. 86.

⁴⁶ Tamtéž, s. 96.

fiducie poskytovala obranu pouze žalobami *in personam*, tudíž nesdílí charakter absolutního majetkového práva s trustem. Důvodem zmínky o této podobnosti je však fakt, že takové případy mohou svědčit o konvergenci, tedy situaci, kdy za působení obdobných podmínek vzniknou paralelně velmi obdobné výsledky.

Ještě přesvědčivějším příkladem je pak konečně podobnost trustu a fideicomisum. V návaznosti na předchozí výklad lze bez větších obtíží učinit závěr, že i u fideikomisu je možno rozdělit role dle schématu *settlor – trustee – beneficiary* a také, podle Justiniánského práva, měl beneficiary možnost domáhat se svého práva žalobami *in rem*. Macnair pak podotýká neméně důležitý fakt, a to že mnoho velkých osob jurisprudence v historii common law přímo použilo termín fideicomisum když popisovali anglický trust. Patří mezi ně Francis Bacon v jeho díle *Maxims of Law* (1630) a Lord Nottingham (Heneage Finch) in his *Prolegomena of Chancery and Equity* v 17. století. Macnair dále říká, že nelze jednoznačně tvrdit, že by tento trust s fideikomisem zcela ztotožnili, už proto, že fideikomis byl jedním pouze *mortis causa*, kdežto trust už v ten moment šel ještě dál a umožňoval se jeho vznik i *inter vivos*. Nicméně zjevně si uvědomovali více než značnou blízkost, už proto, že se v rukou beneficiářů obou forem jednalo o práva absolutního charakteru.

Jakkoliv tedy otázka nakolik je common law skutečně vzdáleno od kontinentálního právního systému *ius civile* stále stojí a je záhodno ji podrobovat dalšímu zkoumání, je velmi zjevné, že oba dva právní systémy mají společného mnohem víc, než byli právní teoretici 19. století ochotni kdy připustit. V této otázce se navíc značně odchýlili od jejich předchůdců. Stejně tak nejspíše nikdy nedostaneme jasnou a přesnou podobu vývoje trustu. Avšak analýzou historických kořenů i komparací institutů nutně docházíme k názoru, že jsou zde nepominutelné podobnosti. Ty lze s největší pravděpodobností označit jako plody prolínání kořenů common law se starším *ius civile*, stejně tak jako pozdějšího roubování prvků práva římského a jeho kanonické odnože.

A konečně se opět dostáváme k problému teorie jednotného vlastnictví, typickému kontinentálnímu systému v porovnání s opačnou koncepcí *legal and equitable owner* v trustu. Stojí zde však za připomenutí, že tento dlouhodobě používaný argument proti jejich vztahu dostává značnou trhlinu v podobě feudálního práva vlastní koncepce děleného vlastnictví, a to na *dominium utile* a *dominium directum*. Mnozí autoři pak dokonce poukazují na vytvoření teorie nedělitelného vlastnictví v kontextu francouzského období revoluce, tudíž na jistou formu

reakcionismu.⁴⁷ Jak poznamenává Fratcher, problémy s nedělitelným vlastnictvím jsou spíše dogmatického charakteru.⁴⁸ Určité prvky děleného vlastnictví totiž obsahovala i původní redakce BGB, kdy v § 357 rozlišuje mezi vlastnictvím úplným a neúplným. A nakonec i francouzská právní věda překonala svůj vlastní výtvor, kdy v roce 2003 Dutreil(ovým) zákonem připustila podnikajícím osobám vyčlenit určité nemovitosti z dosahu jejich věřitelů.⁴⁹ François Barrière pak ve své stati „French fiducie, or the chaotic awakening of sleeping beauty” („Francouzská fiducie, neboli chaotické probouzení spící krásy”, překl.) pak též polemizuje se svým domácím právním řádem a též dochází k názoru, že jednota majetku (či jmění, k problému *patrimoine d'affectation* ve srovnání s OZ srov. kap. 1.1.) nejsou neporušitelnými dogmaty. Zmiňuje opět nejen Dutreilův zákon či návrh zákona Národního shromáždění z 15.6.2010 o účelově určeném jmění pro účely podnikání. Zmiňuje též fakt, že dle jeho mínění je koneckonců stejně silným porušením oné jednoty existence právnických osob.⁵⁰

Nelze bez dalšího jednoznačně uzavřít, že by trust měl svůj jednoznačný protějšek na kontinentu. Koneckonců, jedná se o poměrně moderní právní institut, který byl skutečně utvářen v rámci common law rozhodovací praxí soudů. Bylo by však velkou chybou přehlížet s jistotou doložené důkazy, které poukazují na fakt, že trust skutečně vykazuje prvky podobné s fiduciárními insituty, ať už plynoucí z evoluční konvergence vyvolané stejnými potřebami více méně transcendentně sdílenými všemi lidskými bytostmi (touha zabezpečit potomstvo), tak i z vlivů anglických civilistů a církevních soudů používajících římské a kanonické texty k cizelaci a výkladu institutu trustu. Trust tak nemusí být do tak značné míry návštěvou zcela cizojazyčně mluvícího hosta do našeho právního řádu, jako spíše návrat dlouho ztraceného příbuzného.

⁴⁷ SWADLING, William in TICHÝ, Luboš, ed. Svěřenský fond a trust - jejich fungování v mezinárodním srovnání. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2016, s. 56.

⁴⁸ FRATCHER, William F.: International Encyclopedia of Comparative Law. Vol. VI, s. 97

⁴⁹ PIHERA, V.: Nejpodivnější zvíře v lese – poznámky ke svěřenskému fondu. Obchodněprávní revue č. 10, ročník 2012

⁵⁰ BARRIÈRE, F. In SMITH, Lionel D., ed. Re-imagining the trust: trusts in civil law. Cambridge: Cambridge University Press, s. 238.

3. K pojetí svěřenského fondu v ČR, Québecu a Evropě

3.1 Český výběr z trustu

3.1.1 *Express trust* jako základ české úpravy

Abychom lépe pochopili výchozí pozici českých zákonodárců, z které vznikla úprava v ustanoveních § 1448 až § 1474 občanského zákoníku, je potřeba prvně přiblížit konstrukci, resp. pole působnosti trustu (ač velmi rozlehlé) v anglosaském prostředí, odkud pochází a odkud byl ještě s menší měrou adaptace (oproti situaci v ČR) převzat do CCQ.

Značná šíře záběru institutu trustu plyne především z faktu, že na rozdíl od české právní úpravy je tradičním způsobem vzniku trustu v anglosaském právním prostředí také implicitní vznik, *implied trusts*. Tyto mohou vznikat hned několika způsoby, které přehledně shrnuje Zvánovec⁵¹ na bázi Haytona⁵².

I. *Resulting trusts*, neboli výsledné. Takový je pak založen na presumpci, že je-li mezi dvěma cizími osobami převeden majetek bez právního důvodu, vzniká trust ve prospěch převodce (mezi příbuznými by to byl dar). Takový koncept však není pro české právní prostředí nijak užitečný, neb občanský zákoník pro takové situace předvídá jiné, kontinentálnímu právu vlastní instituty. Pihera pak k tomuto typu trustu dodává:

„(...) resulting trust, kdy je existence trustu dovozována v situacích, kdy sice došlo k převodu vlastnictví, nicméně není zřejmé proč (např. zda se jednalo o dar), nebo byl vytvořen trust, aniž by však byly řádně definovány jeho podmínky. Tehdy se má za to, že equitable title zůstává stále na převodci a nabyvatel pro něj drží věc v režimu trustu.“

⁵¹ ZVÁNOVEC, V.: Založení svěřenského fondu se zvláštním důrazem na oddělení majetku in TICHÝ, L., RONOVSÁ, K., KOCÍ, M. (eds): Trust a srovnatelné instituty v Evropě. Centrum právní komparistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 130.

⁵² UNDERHILL, A., HAYTON, D. (editor): Law Relating to Trusts and Trustees. Eighteenth Edition. LexisNexis, 2010, s. 79 – 103.

II. *Constructive trusts*, neboli sestrogené, např. v případě bezdůvodného obohacení. Povinnost *trustee* držet majetek ve prospěch jiného je tak zde naopak sankcí za jeho předchozí jednání, jak uvádí Zvánovec⁵³, například za bezdůvodné obohacení.

Jakkoliv se tyto mohou dělit na mnoho dalších podob přinášejících široké možnosti analýzy takových scénářů, nejsou tyto pro další výklad a smysl této práce přínosné a nebude jim věnován prostor.

Česká úprava totiž převzala, stejně jako CCQ, úpravu pouze pro *express trusts*. Situace předpokládané common law vedoucí ke vzniku *implied trusts* jsou v českém právu tradičně řešeny jinými, především čistě obligačními instituty.

Stojí za zmínku, jakým způsobem pak ke stejnému závěru (který je pro osoby znalé kontinentálního práva poměrně snadno obhajitelný) dochází i zákonodárce Québecu, jak vyjádřil v důvodové zprávě k CCQ:

„The proposed broadening of the law on trusts is restricted to trusts constituted explicitly (Express Trusts). It does not introduce in Quebec law the English theory of trusts arising by operation of law (Resulting Trusts and Constructive Trusts). Civil law has the appropriate mechanisms for regulating most of the situations which lie at the source of the trust, such as mandate, management of affairs, co-ownership, the rules relating to the transfer of ownership and those governing evidence, and the recommendations on administration of the property of others.“⁵⁴

(„Navrhované rozšíření práva trustu je omezeno na trusty zřízené výslovně (express trusty). Do québeckého práva nepřináší anglickou teorii trustů vznikajících ze zákona (resulting trusty a constructive trusty). Civil law má odpovídající nástroje upravující většinu situací vznikajících v trustech, jako je příkaz, správa záležitostí, spoluvlastnictví, pravidla o převodu vlastnictví a pravidla upravující prokazatelnost převodu, a doporučení/návrh ohledně správy cizího majetku.“)⁵⁵

⁵³ ZVÁNOVEC, V.: Založení svěřenského fondu se zvláštním důrazem na oddělení majetku in TICHÝ, L., RONOVSÁ, K., KOCÍ, M. (eds): Trust a srovnatelné instituty v Evropě. Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 130.

⁵⁴ Civil Code Revision Office report on The Québec Civil Code (důvodová zpráva kCCQ), s.375, dostupná na http://digital.library.mcgill.ca/ccro/files/CCRO_Report_v2t1_Commentaries_Books_1-4.pdf, nahlédnuto dne 1.4. 2018.

⁵⁵ Mgr. Fojtů, Dominik: Svěřenský fond, Praha, 2015. Rigorózní práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 52.

Abychom uzavřeli, pojďme podrobit výkladu ustanovení o založení svěřenského fondu tak, jak si jej pro své účely v občanském zákoníku vymezil český zákonodárce ve znění § 1448 odst. 1, podle něhož:

„Svěřenský fond se vytváří vyčleněním majetku z vlastnictví zakladatele tak, že ten svěří správci majetek k určitému účelu smlouvou nebo pořízením pro případ smrti a svěřenský správce se zaváže tento majetek držet a spravovat.“

Již jazykovým výkladem je seznatelné, že česká úprava dovoluje založení svěřenského fondu pouze jako *express trust*, a to jak *inter vivos*, tak *mortis causa*.

3.1.2. Cui bono?

V CCQ, na rozdíl od českého svěřenského fondu, nacházíme o něco širší kategorizaci účelů možných trustů, která dává vzniknout určité struktuře. Podle ustanovení čl. 1267–73 CCQ můžeme rozlišovat následující:

- a) *Personal trust* (trust založený ve prospěch určité osoby)
- b) *Private trust* (trust zřízený na památku jeho zakladatele)
- c) *Social trust* (trust zřízený za veřejně prospěšným účelem)

Personal trust je klasickým typem trustu a asi nejlépe odpovídá běžné, laické představě o trustu, potažmo svěřenském fondu. Takový totiž slouží určité osobě, ať už je předem určena a nebo jsou podle přání zakladatele stanoveny určité způsoby jejího určení. Příkladů ilustrujících *personal trust* si lze představit nespočet, podporou nemanželského dítěte zakladatele nad rámec vyživovací povinnosti (u takového by byla jistě využita i vyšší míra anonymity trustu) přes výživu manželky po smrti zakladatele až po usnadnění správy velkého majetku dětem. Takové se dají pojmut i jako ochranné před jednáním zvaným v anglicky psané literatuře věnované trustu „spendthrift“, jinými slovy ochrana před neuváženě utrácějícími dědici.⁵⁶

⁵⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, B.: Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 165.

Private trust je oproti personal trust naopak úpravou, která převzata přímo nebyla. V originálním znění

čl. 1268 CCQ stanoví:

„A private trust has as its object the erection, maintenance or preservation of corporeal property or the use of property appropriated to a specific use, whether for the indirect benefit of a person or in his memory, or for some other private purpose.”⁵⁷

Toto ustanovení, ač to nemusí být na první pohled zřejmé, převzato bylo, nicméně v OZ ho nenajdeme jako ustanovení samostatné, nýbrž bylo zahrnuto pod svěřenský fond zřízený k soukromému účelu ve smyslu §1449 OZ, který mj. slouží k „*prospěchu určité osoby nebo na její památku*”. Pro strukturovanější rozdělení a přesnější vymezení má však CCQ dobrý důvod, jehož meritum spočívá v ustanovení čl. 1273, které stanoví, že private trust a social trust mohou být perpetuitami.

Social trust se v zásadních prvcích od naší konstrukce svěřenského s účelovým určením veřejně prospěšným neliší. Perpetuita je pak vyjádřena zcela explicitně, a to ustanovením čl. 1273 CCQ. Naproti tomu český OZ tak činí implicitně, jelikož § 1460, upravující dobu trvání, hovoří pouze o soukromém svěřenském fondu. A contrario tak veřejně prospěšný svěřenský fond limitován není. Je pak otázkou, jaké výkladové problémy přinese změna z tripartice na bipartici účelů svěřenského fondu. Lze si představit dvě situace: a) zakladatel určí, že z majetku ve svěřenském fondu budou zřizovány na jeho památku jeho vlastní citáty na reklamních plochách. A pak b) zakladatel určí, že svěřenský fond nesoucí jeho jméno bude zřízen na podporu žáků s vynikajícím studijním prospěchem na jeho alma mater.⁵⁸ Jakkoliv u obojího by měl být splněn znak „na památku”, jistě cítíme, jak propastný je mezi oběma rozdíl. Dojde-li ke sporům, soudci případů budoucích si zjevně nebudou moci vypomáhat závěry právní vědy vycházející z CCQ. Perpetuita ve prospěch filantropie tak bude přípuštěna nejspíše jen v těch prospěšnostech a altruismem „nejčistších” případech..

⁵⁷ čl. 1268 CCQ.

⁵⁸ Příklad ad. b) použitý dle BEDNAŘÍKOVÁ, B.: Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 128.

Občanský zákoník se tak přidržuje pouze bipartice účelů svěřenských fondů, a to:

I. Svěřenský fond soukromý

II. Svěřenský fond veřejně prospěšný

3.2. Trust a ti druzí aneb evropské trust-like úpravy

Z celého předchozího výkladu je poměrně očividné, že myšlenka trustu a jemu podobných skutečně žije s Evropou, largo sensu pak euroatlantickým prostorem, takřka od nepaměti. Není tak divu, že úpravy pro tuto práci dále relevantní, najdeme po celém starém kontinentu.

První uveďme německý „Treuhand“. Ačkoliv je on sám a s ním i Německá úprava obecně vůči vlivu trustu či idee odděleného vlastnictví nejvíce imunní, i přesto nám nabízí k úvaze ne jeden podnět aktuální i pro úpravu Českou.

Dalšími zeměmi, jejichž právní řád stojí za to navštívit, jsou Lichtenštejnsko a Rakousko, především kvůli svým nadacím. První země pak poskytuje ještě mnohem podobnější, v mnohém až vizionářskou úpravu.

3.2.1. Německý Treuhand a nadace

Hned úvodem je záhodno postavit najisto, že diskuze o odděleném vlastnictví se v rámci německého práva vůbec nedočkáme. Snad i pod tíhou kontinuální německé právní doktríny (vzpomeňme Jheringovu kritiku na bázi „*subjektlose subjektive Rechtlose*“) byly veškeré polemiky s Lepaullovým vlastnictvím odvrhnuty a ani německé soudy nejsou ochotny ustoupit, ani pro případ průniků takových fondů ze zahraničí.

To ovšem neznámá, že by Německo nenarazilo na stejný okruh problémů jako zbytek světa, na realitu, která formovala trust a fideikomis. Vypořádává se s ní však vlastním způsobem, kdy *Treuhänder* ve prospěch obmyšleného spravuje soubor majetku, ovšem *Treuhänder* je pravým vlastníkem, ač smluvně omezen.⁵⁹ V tomto kontextu však nutno dodat, že pro další zkoumání institutu trustu, fideikomisu a svěřenského fondu, nemá německý Treuhand co dále nabídnout.

⁵⁹ KULMS, R.: Německo mezi Trustem a Treuhandem in TICHÝ, Luboš, Kateřina RONOVSÁ a Miloš KOCÍ, ed. Trust a srovnatelné instituty v Evropě. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 9.

O něco podobnější normativně i teleologicky je svěřenskému fondu podobná nadace, konkrétně pak rodinná nadace. Tento institut opět, podobně jako svěřenský fond, tenduje k řešení rizika fragmentace majetku zůstavitele. Úpravu nadace obsahuje i náš občanský zákoník, §306 an., ovšem úprava německá zachází minimálně v jednom důležitém prvku dále. Dovoluje totiž „Unternehmensstiftung“⁶⁰, tedy nadaci, která vlastní obchodní korporaci. Tím se výrazně odlišuje od české nadace, která sic přímo takový zákaz neukládá, nicméně podnikání musí být pouze činností vedlejší, čímž je vlastnictví obchodní korporace *ipso facto* vyloučeno. V tomto ohledu tak může nadace co do jejího smyslu poněkud připomínat náš svěřenský fond, byť jinak s ním mnoho nesdílí. Závěrem ovšem vyzdvihneme jeden (pro další výklad) relevantnější poznatek. Německý zákonodárce byl totiž zcela důsledný při lpění na principu nepominutelného dědice a tak ani nadace není cestou jak dědice „připravit“ o povinný díl. Při založení nadace *mortis causa* je nutné bezvýjimečně pravidlo povinného dílu dodržet.

3.2.2. Rakouské nadace

Ani rakouská nadace není entitou bez právní subjektivity a *stricto sensu* tak mezi instituty trust-like nemusí na první pohled zapadat. Na druhou stranu by ovšem bylo chybou ji zcela pominout, neb, stejně jako v případě Německa, její teleologické zaměření je svěřenskému fondu velmi podobné a vůči Německu ještě mnohem více „k službám“ uchování a předání rodinného majetku.

Konkrétně se pak jedná o nadaci v režimu „Privatstiftungsgesetz“. Právě ta umožňuje využívat nadační jmění nejen pro beneficiary, ale také k zajištění vlastního účelu. Může mít jakýkoliv dovolený účel a obmyšleným může být i její zakladatel. Díky této benevolentní úpravě se od 1. září 1993 naakumulovalo ve zhruba 3200 rakouských nadacích cca 70 miliard euro. Benevolentní se jeví být ovšem z hlediska germánského světa, v komparaci se svěřenským fondem se zdá být spíše restriktivní.

Jako první z nároků uvedme povinnost registrace v obchodním rejstříku, vedeného soudem. Tento legální požadavek bychom počínaje účinností novely 460/2016 Sb. ovšem našli i v českém právu. Česká úprava je i v této jinak velmi podobné povinnosti opět benevolentnější, §7 PSG totiž stanoví:

⁶⁰ Tamtéž, s. 16.

„Die Privatstiftung wird durch eine Stiftungserklärung errichtet; sie entsteht mit der Eintragung in das Firmenbuch”

Soukromá nadace je založena skrze zakládací listinu; vzniká zápisem do obchodního rejstříku.

Paragraf §1451, odst. 3 OZ pak stanoví:

„Byl-li však svěřenský fond zřízen pořizem pro případ smrti, vznikne smrtí zůstavitele. Do evidence svěřenských fondů se zapíše po svém vzniku.”

Vidíme zde tedy velmi podstatný rozdíl spočívající v okamžiku vzniku nadace. Ačkoliv novelizací OZ tím zároveň vzniká nerovnost mezi dvěma způsoby založení, lze české legislativě rozhodně přičíst k dobru, jakým způsobem ji leží na srdci zásada respektu vůči vůli zůstavitele. *Cum grano salis* bychom až mohli říci, že posiluje „právní jistotu” zůstavitele (ač ten se svými přáními míří leckdy i do vzdálené budoucnosti, kde nic není jisté). I pro případ napadení pořizení pro případ smrti dědicem je tato pozice mnohem silnější, neb svěřenský fond již podle práva existuje.

Další podmínkou pro zakladatele, a to poměrně obtížnou, je minimální hodnota majetku vlastněného nadací (v okamžik registrace) ve výši 70 000 euro. Oproti tomu vznik svěřenského fondu žádnou konkrétní částkou omezen není. Dále musí být do rejstříku uložena zakládací listina, která je zásadně veřejná. Ta musí obsahovat například účel základu, jméno obmyšleného nebo jméno subjektu, který obmyšlený dále určí (to ovšem neplatí, je-li účel nadace zaměřen na širokou veřejnost), jméno a sídlo soukromé nadace, údaje o zakladateli, zda je nadace založena na dobu určitou či neurčitou a konečně údaje o obsazování správní rady a revizora, dvou obligatorních orgánů nadace. Komparací se statutem a jeho náležitostmi podle §1452 OZ vidíme jasné podobnosti, odlišná je však povinnost uvádět i údaje o osobě zakladatele (jméno, adresa, datum narození). V obou případech se též vždy jedná o veřejnou listinu.

Jak již bylo naznačeno, nadace podle rakouského práva má taktéž obligatorně zřízované 2 orgány: povinně tříčlennou správní radu a revizora. Je tak normováno především kvůli absenci vlastníků a podílníků, kteří by jinak vykonáváním svých práv správu společnosti realizovali (je třeba mít na paměti, že rakouská nadace je nadána právní subjektivitou a jedná se o právnickou osobu, *Gessellschaft*). Je zde patrný i určitý zárodek „rovnosti zbraní”, kdy základní právo

obmyšleného, právo na informace, je omezeno co do osoby již jsou informace poskytovány. Rakouský nejvyšší soud konstantně judikuje, že pouze ti, kteří mají momentálně právo na plnění z majetku, mají také právo na informace.⁶¹

Dalším zajímavým rozdílem oproti úpravě české je možnost zakladatele vyhradit si extrémně silné právo právo změnit statut a nebo celou nadaci zrušit, a to bez dalšího. Taková možnost zakladateli svěřenského fondu nenáleží. Naopak shodně se nepoužije princip *Saunders v. Vautier*, kdy by mohli o zrušení rozhodnout beneficianti (viz dále).

3.2.3. Lichtenštejnské Treuhänderschaft

Lichtenštejnská úprava se, oproti předchozím dvěma úpravám germánským, vydává opačným směrem. Namísto toho, aby suplovala trust svými vlastními prostředky, provedla roku 1926 transplantaci do svého zákona o osobách a společnostech (PGR). Lichtenštejnský ovšem nehledal trusty ovlivněné civilním právem ve smíšených právních kulturách, nýbrž odvážně extrahoval trust ve své klasické common law podobě. Ten posléze posadil vedle ABGB (který přejal již v roce 1812, tradice jeho užívání tak byla již velice silná).⁶² Ačkoliv měl tím pádem na dosah ruky úpravu německého Treuhandu, jeho přímým záměrem bylo skutečně implantovat opravdový trust, založený na právu *equity*.⁶³

Jak vyplynulo z předchozího výkladu, je velmi těžké, až nemožné hledat na evropském kontinentu protějšek jak výsledku, tak i procesu vzniku svěřenského fondu v naší úpravě. Lichtenštejnská zkušenost se tomu sice velice blíží, ovšem rozdíly plynoucí z adopce „čistého trustu“ jsou naprosto nepominutelné. I tak nám ovšem lichtenštejnský příklad může pod komparativním drobnohledem přinést mnoho relevantních poznatků.

Vymežeme nejprve fundamentální rozdíly, které nám zároveň určí jasnou hranici pro možnosti připodobnění obou institutů. Lichtenštejnsko se právě díky PGR může těšit z užití nejen

⁶¹ KALLS, S. NOWOTNY Ch., SCHAUER, M. Österreichisches Gesellschaftsrecht. Vídeň, MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2008, marg. č. 7/68.

⁶² BIEDERMANN, Klaus. Die Treuhänderschaft des liechtensteinischen Rechts, dargestellt an ihrem Vorbild, dem Trust des Common Law: unter Berücksichtigung des Gesetzes betreffend das Treuunternehmen. Bern, 1981.

⁶³ SCHURR, F.A. In TICHÝ, Luboš, Kateřina RONOVSÁ a Miloš KOCÍ, ed. Trust a srovnatelné instituty v Evropě. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s 155.

express trustu, ale i *resulting* a *constructive* trustů. Adopce těchto forem byla učiněna právě ve snaze co nejvíce se otevřít soutěži právních řádů ve flexibilitě a nabídce pro investory zajímavých common law institutů. Je pravdou, že Lichtenštejnsko je díky tradičně velmi benevolentní úpravě na špičce v této mezinárodní soutěži právních řádů, nicméně i s ohledem na dříve prezentovaný výklad se lze oprostít jakékoliv lítosti nad restriktivnějším přístupem zákonodárce českého.

Stejně tak se Lichtenštejnsko zdrželo úvah nad adopcí Lepaullova vlastnictví a na něj navazující právní konstrukce. Oddělení majetku v trustu je realizováno dvěma kroky: prvním je převod na správce a posléze vymezení k určitému účelu. K tomu zároveň uveďme, že Lichtenštejnsko umožňuje sjednat Treuhänderschaft (*express*) i ve verbální formě a nebude-li trust trvat déle než 12 měsíců, je jeho zakladatel a správce zproštěn i povinnosti zápisu do veřejného rejstříku.

Zároveň se plně spoléhá na konstrukci práva evkity, tedy děleného vlastnictví, (viz kapitola 1.1). To, vyjma teoretických problémů, přináší i jednu podstatnou výhodu. Lichtenštejnsko může čerpat z judikatury anglické i dalších států common law.⁶⁴ V tomto ohledu jistě nemá Česká republika k dispozici tak rozsáhlé penzum jako Lichtenštejnsko, ovšem bez inspirace také nezůstává.

Velmi přínosná může být pro Českou republiku lichtenštejnská zkušenost s riziky amalgamace trustu a účelem podobných, byť jinak naprosto odlišných nadací. Rizikem, na které poukazuje Schurr, je právě ovšem blízkost Treuhänderschaftu a nadací, které jsou v Lichtenštejnsku též upraveny. Česká republika na tom však není jinak a tak nelze paralelu přehlédnout. Sama důvodová zpráva totiž pokládá mezi oba dva instituty hraniční kámen, vědoma si právě jejich blízkosti, když říká: „*Svou povahou se svěřenské fondy blíží nadacím, liší se však od nich nedostatkem právní osobnosti, dočasným trváním, větší variabilitou účelu a zásadní absencí veřejnoprávního dohledu nad nimi.*”⁶⁵ Lichtenštejnské soudy často tendují k vyplňování mezer a sporných otázek analogií právě s nadačním právem, jak Schurr dokládá⁶⁶ Na jednu stranu se to může zdát lákavé, neb minimálně z hlediska poradenské praxe konsolidace a převodu majetku jsou oba dva instituty konkurenční. Leckdo by mohl tvrdit, že v určitých situacích jsou si až substituty.

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ ELIÁŠ, Karel et al.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012

⁶⁶ srov. FL-OGH 1.10.2010, 06 CG 2007.337.

Propastné doktrinální rozdíly mezi trusty a nadacemi (mezi fundamentální tedy zařadíme minimálně formu právnické osoby a právní subjektivitu nadace, zcela jiný systém správy, mnohem vyšší formalizace existence nadace) však nemohou být přehlíženy a má-li si trust, resp. Treuhänderschaft, uchovat své definiční znaky, nesmí být znehodnocován sblížením s právními osobami. V tomto ohledu je zde nepochybně i poučení pro českou legislativu, soudnictví a odbornou veřejnost jako celek. Trust, jak čistý dle *equity*, tak i jeho quebecká varianta, je praktický a smysluplný právě pro svou flexibilitu kombinovanou s právní jistotou. Bude-li mu flexibilita postupně upírána, lehko se stane obsolentním. Výměna za určitou vyšší právní jistotu zde není výhodným „obchodem“. Koneckonců právníci common law jsou na něj pyšni jako na jeden z nejdokonalějších právních konstruktů vůbec, právě pro jeho jednoduchost, absenci formalit.⁶⁷ Moderní volný trh jim koneckonců dává za pravdu⁶⁸. A jak již bylo výše uvedeno, důvodem implantace trustu je snaha obstát v mezinárodní soutěži právních řádů.

3.3 Obmýšlení potomků jako jeden z účelů svěřenského fondu

3.3.1 Typizované trusty Québecu a jejich možné české protějšky

Jak již bylo několikrát uvedeno, trust, resp. svěřenský fond, je skutečně natolik univerzálním právním nástrojem, že fakticky ani nelze vypočítat všechna jeho možná užití, počítaje i kombinace. Nicméně právní teorie přesto dovedla určitou přípustnou kategorizaci, která rozlišuje účely trustu podle určitých okruhů. Rozdělení podle Beckera⁶⁹ se pak zdá být pro tento účel dobrým příkladem. Z téhož vychází ve svém pojetí také Kocí⁷⁰.

V takovém rozlišení pak svěřenské fondy můžeme rozdělit na:

1. Obchodní svěřenský fond
2. Diskreční svěřenský fond
3. Bezúplatný svěřenský fond mezi živými

⁶⁷ WOOD, Philip R.: *Comparative Financial Law*. London: Sweet & Maxwell, 1995

⁶⁸ GULLIFER, Louise, PAYNE, Jannifer: *Corporate Finance Law: Principles and Policy*. Oxford: Hart Publishing, 2011

⁶⁹ BECKER, Rainer. *Die fiducie von Québec und der trust: ein Vergleich mit verschiedenen Modellen fiduziarischer Rechtsfiguren im civil law*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007. *Rechtsvergleichung und Rechtsvereinheitlichung*, 7, s. 268 až 273

⁷⁰ KOCÍ, M.: *Institut svěřenského fondu v NOZ*. *Bulletin advokacie* č. 1-2, ročník 2014.

4. Ochranný svěřenský fond
5. Rodinný svěřenský fond
6. Testamentární svěřenský fond

Vyjma nutného vymezení od svěřenského fondu obchodního pak mají nejzásadnější roli pro účely mezigeneračního uchování a předání majetku poslední dva jmenované, kterým je zde proto také věnována zvláštní podkapitola.

Diskreční svěřenský fond (*fiducie discrétionnaire*):

vycházejí z rozdělení podle teorie, rozpracované především Beckerem, lze jako určitý typ svěřenského fondu vymezit i takový svěřenský fond, v němž je správce vybaven širokým diskrečním uvážením. V takovém podle Kocího „*správce může rozhodovat o přerozdělení v rámci dané roční kvóty (tzv. horizontální diskrece, discrétion horizontale), anebo rozhoduje i o celkové přerozdělované sumě (tzv. vertikální diskrece, discrétion verticale)*”.⁷¹ V komentáři k OZ pak Kocí dodává, že se může uplatnit všude tam, kde je „*v zájmu sledovaného účelu, aby měl správce možnost výběru mezi obmyšlenými z určitého okruhu, resp. aby měl možnost stanovit obmyšleným výši plnění v situaci, kdy jsou tyto předem pevně stanoveny*”.⁷² Z takové formulace posléze nutně vyplývá, že se v zásadě může jednat o jakýkoliv další typ trustu, resp. svěřenského fondu, typicky pak veřejně prospěšný a nebo, přidržíme-li se této komentářové typizace, např. rodinný.

Je tak proto otázkou, jak velký má (minimálně pro účely výkladu a hledání inspiračních zdrojů pro české svěřenství) smysl takový typ rozlišovat jako samostatný. V ustanovení §1456 zákonodárce normuje, že svěřenskému správci náleží plná správa majetku a zároveň podle §1457 odst. 1 OZ má takový správce právo jmenovat obmyšleného, nestanoví-li statut něco jiného. Je tak skutečně možná existence svěřenského fondu s takovým statutem, který vloží do rukou správce až limitně široká oprávnění, nicméně to toliko stále nehovoří o účelu ani o specifickém způsobu vzniku, jako u např. testamentárního, viz dále. Skutečným specifikem tohoto typu pak zůstává pouze nemožnost realizovat kontrolní a intervenční oprávnění podle §1463, alespoň pokud se jedná o diskreci co do výběru obmyšlených.

⁷¹ KOCÍ, M.: Institut svěřenského fondu v NOZ. Bulletin advokacie č. 1-2, ročník 2014.

⁷² KOCÍ, M in ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer), s. 1209.

Bezúplatný svěřenský fond mezi živými (*fiducie entre vifs créée titre gratuit*):

na zřízení svěřenského fondu jakožto bezúplatného mezi živými lze nahlížet jednak jako na určitou modalitu darování, kdy se v porovnání s právem obligačním dá lépe zajistit splnění určité podmínky „obdarovaným“, v daném případě tedy obmyšleným. Zároveň je však přípustný i scénář, kdy se osoba (beneficienta) nikdy nestane vlastníkem věci, avšak bude moci čerpat benefit z určitého jmění (řečí trustu ji bude náležet ekvitrní vlastnictví). Zároveň se pak může také jednat o případ, kdy je jediným obmyšleným zakladatel sám.⁷³

Porovnáme-li s občanským zákoníkem, vidíme možnost takový typ replikovat i zde. Dá se zde pak uvažovat o jisté vyšší míře právní jistoty pro obě strany, zejména (se smyslem pro první výše uvedený případ) obmyšlený jej má díky své obraně podle §1466 NOZ zajišťující soudní ingerenci v případě, že správce nekoná v souladu s účelem svěřenského fondu.

Lze si představit, že takový typ se bude adresátům jevit jako praktický, neboť oproti darovací smlouvě se zde majetek ve svěřenském fondu stává vyhrazeným ke svému účelu, tedy majetkem bez vlastníka, dokud nebude splněna podmínka a nebo bude obmyšlený vyloučen z možnosti vlastnit daný majetek zcela, což by pro mnohé adresáty mohla být vítaná možnost.

Ochranný svěřenský fond (*fiducie de protection d'actifs*):

ochranný svěřenský fond můžeme rozdělit na dvě formy svěřenského fondu známé z anglosaského práva, asset protection trusts a protective trusts. Jak uvádí Kocí, „v prvním případě zakladatel vyčlení část svého majetku do svěřenského fondu a vyjme ho tak z dosahu svých potenciálních budoucích věřitelů, pokud nenaplní předpoklady, za nichž by toto právní jednání mohlo být prohlášeno za relativně neúčinné podle NOZ, resp. věřiteli úspěšně odporováno podle insolvenčního práva. Ve druhém případě je statut formulován tak, aby obmyšlený neměl na plnění z fondu automatický právní nárok, na který by mohli nastoupit jeho případní budoucí věřitelé.“⁷⁴

⁷³ Tamtéž, s. 1209.

⁷⁴ KOCÍ, M in ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer), s. 1209–1210.

3.3.2. Obchodní svěřenský fond (*fiducie commerciale*)

Z hlediska trustu je v dnešní informační společnosti, charakteristické vysokou provázaností, rychlým přesunem informací a tím i podnikání, trust sloužící k podnikání možná tou zcela nejvýraznější formou. Je proto hned na úvod záhodno minimálně zčásti vykreslit jeho kontury v právním řádu a vymezit se tak od jeho dalšího zkoumání jako tématu patřícímu především komercialistice.

Hayton ve svém díle k důležitosti obchodního svěřenského fondu, resp. trustu, dodává, že přes 90% všeho majetku nacházejícího se v trustech je umístěno právě v trustech určených k podnikání.⁷⁵ Kulms pak konkrétně na trustu vyzdvihuje jasnost pravidel pro uspořádání právního vztahu mezi investory a třetími stranami, tj. věřiteli.⁷⁶ Největším lákadlem, kterým disponuje především anglická forma trustu (jako nejčistší), je právě snížení transakčních i celkových nákladů. Trust totiž, na rozdíl od konvenčních právnických osob, nepodléhá obligatornímu zápisu do rejstříku a jeho vnitřní struktura není v zásadě (vyjma pozice správce) nijak regulována. Další pozitiva, tedy imunita vůči věřitelům a oddělení majetku, však zůstávají také zachovány.

Takzvaný obchodní svěřenský fond v praxi velmi často poskytuje právní institucionální rámec pro kolektivní investování, včetně trustů penzijních, a dále také pro účely zajištění pohledávek, kde je jeho role zcela zásadní. Pro velké investiční projekty se trust používá jako prostředek k zajištění plurality věřitelů, pak mluvíme o tzv. syndikovaných úvěrech, kdy jsou trustees banky, které poskytly úvěr pro daný investiční projekt. V případě dluhopisového financování pak dokonce dochází k obligatornímu institucionálnímu zajištění pomocí trustu, jelikož např. na londýnském a newyorském dluhopisovém trhu je existence trustu při vydávání korporátních dluhopisů povinností.⁷⁷ Pro případ subordinace a sekuritizace pak lze obecně shrnout, že v prvním případě se jedná o jakousi „kaskádovou“ konstrukci, kdy pohledávky juniorních

⁷⁵ HAYTON David J.: English Trusts and their Commercial Counterparts in Continental Europe, in: Hayton, David J. (ed.): Extending the Boundaries of Trusts and Similar Ring-Fenced Funds. Den Haag: Kluwer Law International, 2002

⁷⁶ KULMS, R. In TICHÝ, Luboš, ed. Svěřenský fond a trust - jejich fungování v mezinárodním srovnání. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2016. ISBN 978-80-87975-55-8.

⁷⁷ HUDSON, Alastair. Equity and trusts. 6th ed. London: Routledge-Cavendish, 2010.

věřitelů jsou drženy v trustu, kde „obmyšlenými“ jsou seniorní věřitelé.⁷⁸ V druhém případě, tedy sekuritizace, kdy princip sekuritizace spočívá v izolaci portfolia kvalitních pohledávek dlužníka z jeho majetku a převodu tohoto portfolia na trust jakožto special purpose vehicle.⁷⁹ ⁸⁰ Kocí pak dodává, že „v případě velkých finančních projektů může rovněž sloužit jako alternativa k inkorporaci podniku v rámci akvizic (fiducie entreprise).⁸¹ V zahraničí je v podobě zajišťovacího svěřenského fondu (fiducie-sureté) využíván rovněž jako prostředek usnadňující restrukturalizaci společností či zajišťující věřitele při emisi obligací. Jako zajišťovacího instrumentu ho tak využívají i banky pro účely dalšího zhodnocování svých aktiv.

Jakkoliv je tato problematika velice zajímavá, je především otázkou komercialistiky a není prostředkem k dosažení vymezeného cíle, tedy zodpovězení zásadních otázek spojených s mezigeneračními přesuny majetku. Přinejmenším nikoliv přímo (není však vyloučeno, že prospěchu rodiny může sloužit právě i obchodní svěřenský fond, jsou-li její nároky vysoké, může to naopak být jediná a nejlepší možnost, viz. případ rodiny Rockefellerů)⁸². Proto ji pro další výklad již ponechejme stranou.

3.3.3. Rodinný svěřenský fond (fiducie familiare)

Rodinný svěřenský fond vykazuje v zásadě největší míru podobnosti s instituty, které stály na samém zrodu všech fiduciárních institutů, jelikož řeší onen odvěký problém správy větších majetkových celků ve prospěch rodiny. Nutno dodat, že mluvíme-li o *fiducie familiare stricto sensu*, připadá pak v úvahu pouze svěřenský fond založený *inter vivos*. To ovšem nijak nelimituje schopnost takového fondu také naplnit cíl mezigeneračního předání majetku, jelikož smrtí jeho zakladatele není kontinuita porušena. Jak uvádí Kocí, takový pak „pomáhá řešit problémy související se správou rozsáhlého rodinného majetku a jeho mezigeneračním přechodem, přičemž

⁷⁸ HAYTON David J.: English Trusts and their Commercial Counterparts in Continental Europe, in: Hayton, David J. (ed.): Extending the Boundaries of Trusts and Similar Ring-Fenced Funds. Den Haag: Kluwer Law International, 2002, s. 33 až 36.

⁷⁹ SÝKORA, Dominik: Svěřenský fond v podnikatelských vztazích, Praha, 2014. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 36.

⁸⁰ WOOD, Philip. Comparative financial law. London, 1995. 28-01.

⁸¹ KOCÍ, M. in: Švestka, Jiří et al.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek III (absolutní majetková práva). Praha: Wolters Kluwer, 2014, s.1207 (dále citováno jako „Kocí 2014“).

⁸² BEDNAŘÍKOVÁ, B.: Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 106.

tato forma svěřenského fondu umožňuje širší následnou kontrolu a intervenci zakladatele, než jakou by nabízelo darování, zřízení poživacích práv či fideikomis”.⁸³

Za zmínku rozhodně stojí i takzvaná *fiducie au bénéfice exclusif du conjoint a fiducie en faveur de l'ex-conjoint*, kterou můžeme definovat jako subtyp rodinného svěřenského fondu a slouží k hmotnému zajištění bývalého manžela, a to ať již z důvodu plnění zákonné vyživovací povinnosti, nebo za účelem splnění dobrovolného dluhu. V Québecu je tato forma hmotného zajištění manžela dokonce daňově zvýhodněna. Naproti tomu česká úprava žádné daňové zvýhodnění neposkytuje.

Rodinný svěřenský fond bude představovat největší „konkurenci” testamentárního svěřenského fondu jakožto prostředku k zabránění fragmentace rodinného majetku a jeho předání další generaci.

3.3.4. Testamentární svěřenský fond (fiducie testamentaire)

Ačkoliv se nejedná o pořízení pro případ smrti, testamentární svěřenský fond jakožto doktrinálně vytvořená forma tak materiálně svému zakladateli může velmi efektivně sloužit. Zásadními pozitivy, které budou utvářet atraktivitu pro adresáty práva, budou neomezenost dispozice s majetkem za života a zároveň bezprecedentně široké možnosti zůstavitele ovlivnit osud majetku, který mu za života patřil. Jak se zároveň domnívá Kocí, *„Tímto způsobem může být v ČR majetek zakladatele zcela vyloučen z dědického řízení s podstatnými následky např. i pro nepominutelné dědice, aniž by se zakladatel musel vzdát správy svého majetku ještě za svého života. Je totiž zřejmé, že přestává-li majetek vložený do svěřenského fondu být ve vlastnictví svěřitele, nemůže být následně ani předmětem majetkových nároků jeho případných dědiců, včetně dědiců nepominutelných.*”⁸⁴ Otázkami svěřenského fondu testamentárního, jakožto stěžejní formy svěřenského fondu pro uchování a předání majetku, se dále zabývá kapitola pátá.

⁸³ KOCÍ, M.: Institut svěřenského fondu v NOZ. Bulletin advokacie č. 1-2, ročník 2014.

⁸⁴ Tamtéž.

3.4. Bare trust, blind trust

Pro kompletní představu o možných variantách svěřenského fondu ještě uvedme tyto dvě kategorie: bare trust a blind trust. Tyto dvě doktrinárně vymezené varianty jsou *cum grano salis* pouhými modifikacemi jeho správy a obmyšlených.

Blind trust poskytuje správci plnou diskreci ohledně správy a plnění pro obmyšleného, činí tak ovšem pro samotného zakladatele trustu. Motivem zakladatele trustu je oddělit ze svého majetku ty části, které nechce či nemůže mít pod kontrolou, zpravidla kvůli vyloučení konfliktu zájmů.⁸⁵ Např. praxí v USA byl vycizelován tzv. „Qualified Blind Trust“, který je definován jako jeden ze základních institutů pro členy federální vlády USA⁸⁶.

Bare trustem je vyčlenění majetku ve prospěch jeho budoucího nabyvatele kdy jediným úkolem správce je udržet majetek (není tedy pouze pasivním vyčkávajícím, stále může a zpravidla má povinnost o majetek pečovat) a vyčkat, dokud nebude splněna podmínka převodu na obmyšleného (zpravidla se tímto způsobem odkládá převod majetku na další generaci, např. po dosažení určitého věku). Nemá však absolutně žádnou diskreci co do plnění pro obmyšlené.

⁸⁵ CLAXTON, J. B.: Studies on the Quebec Law of Trusts. Toronto: Thomson, 2005, s. 109 .

⁸⁶ Ethics in Government Act 1978.

4. Založení a vznik svěřenského fondu

4.1. Založení *inter vivos* či *mortis causa*

Je-li středobodem této práce, jak koneckonců napovídá i sám název, mezigenerační uchování a předání majetku, otázka založení a jeho specifík – ať už za života či po smrti – představuje jeden ze základních kamenů celé zkoumané problematiky. Navazující na předchozí výklad historický i zcela základní premisu o takřka nekonečné flexibilitě trustu není překvapující, že trust je skutečně možno založit jak *inter vivos*, tak i *mortis causa*, ač tomu tak leckdy v minulosti nemuselo být.

V čem se již původní trust a z něj čerpající český svěřenský fond odlišují, je způsob založení. Budeme-li hovořit o založení *express trust(u) inter vivos*, najdeme zde podstatné rozdíly. Ty spočívají v požadavcích, které jsou kladeny na jednání dávající trustu vzniknout. Anglické právo totiž neklade na jeho vznik jiné požadavky, než jaké vyplývají z obecné právní úpravy pro převod samotné věci, která bude tvořit trust. Bude-li se jednat o movitost, je pak trust založen ústní formou, u věcí nemovitých pak forma obvyklá pro toto jednání podle toho kterého právního řádu.⁸⁷ Pihera v tomto kontextu, nikoliv nezajímavě, poukazuje na podobnost takového způsobu vzniku s fiduciárními převody v kontinentálním právu, kdy také postačí ústní prohlášení a tradice věci.⁸⁸ Jakkoliv je zde podobný historický základ, trust-like instituty v kontinentálních právních řádech se takového schématu nedrží (srov. kapitola 3.2.3.)

Naproti tomu svěřenský fond dle úpravy české vyžaduje ke své existenci 3 základní prvky:

- a) vyčlenění majetku smlouvou a nebo pořízením pro případ smrti,
- b) svěřenský správce se zaváže majetek držet a spravovat,
- c) podle §1452 odst. 3 existence statutu ve formě veřejné listiny.

Nutno dodat, že právě vzhledem k zásadnímu dopadu na flexibilitu jako celku byla těmto ustanovením, resp. jejich vlivu na vznik svěřenského fondu, věnována značná pozornost. Skutečně zajímavým je v tomto kontextu Piherův argument, a to že dikce §1448 odst. 1 „*svěřenský fond se vytváří vyčleněním z majetku zakladatele tak, že ten svěří majetek k určitému účelu smlouvou...*”

⁸⁷ ZVÁNOVEC, V.: Založení svěřenského fondu se zvláštním důrazem na oddělení majetku in TICHÝ, L., RONOVSÁ, K., KOCÍ, M. (eds): Trust a srovnatelné instituty v Evropě. Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 133.

⁸⁸ PIHERA, V.: Trust. Vybrané aspekty. Obchodněprávní revue č. 7, ročník 2009.

implikuje možnost výkladu v tom smyslu, že pro takovou smlouvu není předepsána žádná forma. V konečném důsledku si tak lze představit situaci, kdy by svěřenský fond vznikl „multifázově“. Obdobnou konstrukci o vícero fázích vzniku pak prezentuje v Komentáři k OZ Kocí. Ten obdobně říká, že je-li majetek vyčleněn smlouvou, je „v zásadě vznik svěřenského fondu již neodvratný. I kdyby totiž svěřenský správce odmítl ujmout se správy svěřenského majetku, soud jmenuje jiného“⁸⁹. Nové světlo však do této otázky vnáší novela č. z. 460/2016 Sb., která v § 1451 odst. 2 staví najisto, že „svěřenský fond vznikne zápisem do evidence svěřenských fondů“.

V takovém případě jsou však veškeré předchozí argumentace, hledající světélko naděje pro určitou flexibilní bezformálnost i v českém právní řádu, definitivně na lopatkách. Komentářová literatura, vztahující se k dřívější úpravě, nepovažovala vydání statutu k platnému vzniku svěřenského fondu. Pod vahou nového znění zákona se lze s takovým názorem jen těžko ztotožnit, jelikož okamžik vzniku svěřenského fondu *inter vivos* byl „posunut“ až k právotvorné skutečnosti zápisu do evidence svěřenských fondů. Takový zápis by přitom byl stěží proveden bez zákonné náležitosti, neb ve smyslu dikce §1452 OZ „Každý svěřenský fond musí mít statut.“ De lege lata dochází ke značnému zkosnatění, rigidizaci vzniku a správy svěřenských fondů, a to vlivem diskuze nejen odborné, ale zejména i laické veřejnosti.

4.2. Specifika svěřenského fondu mortis causa

V případě založení mortis causa je situace o něco zajímavější. Zejména díky nové úpravě v podobě novely č.z. 460/2016 vyplouvá na povrch jakési privilegované postavení, které svěřenskému fondu založenému *mortis causa* zákonodárce dopřál. V § 1451 odstavec 3 OZ se stanoví:

„Byl-li však svěřenský fond zřízen pořizením pro případ smrti, vznikne smrtí zůstavitele. Do evidence svěřenských fondů se zapíše po svém vzniku“.

Zákonodárce svůj úmysl legitimizuje v důvodové zprávě:

⁸⁹ KOCÍ, M. in: Švestka, Jiří et al.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek III (absolutní majetková práva). Praha: Wolters Kluwer, 2014 (dále citováno jako „Kocí 2014“)

„Odlišný princip deklaratorního zápisu se má uplatnit u svěřenských fondů, které byly zřízeny pořízením pro případ smrti. Tento princip lépe vyhovuje fundamentu testovací volnosti a respektu k vůli zůstavitele.“⁹⁰

Jak patrně, maxima respektu k vůli zůstavitele v případě testamentárního svěřenského fondu je s to udržet odlišnost vzniku mezi dvěma svěřenskými fondy, ač v jiných případech je často stavíme na roveň (srov. argumentace Kocího co do povinného dílu nepominutelného dědice, kap. 5.1.). Už před účinností novely 460/2016 Sb. však bylo z dikce §1451 OZ patrné, že pro svěřenský fond *mortis causa* neplatí ani přijetí pověření svěřenským správcem jako určitá *condicio sine qua non* svého druhu. Kocí v komentáři k občanskému zákoníku z roku 2014 takový závěr dovozuje shodně, kdy přímo tvrdí, že *„k jeho vzniku dochází bez dalšího již smrtí zůstavitele, která má za následek přechod majetku z jeho vlastnictví do vlastnictví odděleného a nezávislého“*⁹¹. Z určitého analytického hlediska tak opět můžeme mluvit o vzniku dvoufázovém, kdy musí kumulativně dojít jednak k určení majetku svěřenského fondu v pořízení pro případ smrti a jednak smrti zůstavitele.

V tomto kontextu je taktéž zajímavé zmínit dikci CCQ jakožto předlohy, která testamentárnímu svěřenskému fondu přiznává též specifický způsob vzniku.

Ten v čl. 1264 stanoví:

„A trust is constituted upon the acceptance of the trustee or of one of the trustees if there are several.

In the case of a testamentary trust, the effects of the trustee's acceptance are retroactive to the day of death.“⁹²

Trust je zřízen přijetím správcem svěřenského fondu nebo jedním ze správců, je-li jich vícero. V případě testamentárního svěřenského fondu působí účinky přijetí správce zpětně ke dni smrti.

Zákonodárce provincie Quebec zjevně nebyl k založení svěřenského fondu pořízením pro případ smrti tak velkorysý jako zákonodárce český. Z jazykového výkladu je patrné, že účinky souhlasu správce jsou stejně esenciální pro vznik trustu jako u založení *inter vivos*, pouze je jim přiznán

⁹⁰ DŮVODOVÁ ZPRÁVA k zákonu č. 460/2016 Sb, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. dne 23. 5. 2018]

⁹¹ Kocí 2014, s. 1195.

⁹² Čl. 1264 CCQ.

reatroaktivní účinek. Lze tedy *a contrario* konstatovat, že trust smrtí zakladatele bez dalšího nevzniká.

Nastane-li naopak smrt českého zůstavitele, dochází tím bez dalšího k vzniku svěřenského fondu, a to k okamžiku smrti. Jakkoliv se novela snažila o značnou publicizaci celé úpravy svěřenského fondu, svěřenský fond *mortis causa* si svou úpravu vzniku koneckonců zachovat musel. Nelze se neztotožňovat s názorem Kocího, že pokud by byl majetek vyčleněný do svěřenského fondu součástí dědického řízení, soud by *de facto* potvrzoval vznik svěřenského fondu. Správce pozůstalosti nebo vykonavatel závěti by v tu chvíli musel také být ve své pozici „před“ správcem designovaným. Je nutno dodat, že vzpomeneme-li základní konstrukci Lepaullova vlastnictví, jednalo by se v zásadě o *contradictio in adjecto*, pokud bychom oddělené a nezávislé vlastnictví podrobovali dědickému řízení. Zjednodušeně řečeno majetek vyčleněný „nikomu nepatří“, ani zůstaviteli.⁹³

⁹³ Další argumentace srov. kapitulu 5.2.

5. Jeden účel, mnoho cest:

právnícká osoba, pořízení pro případ smrti, nebo svěřenský fond?

5.1. Boj mezi subjektivizací a anonymizací

Budeme-li si klást otázku, zda a v jakých aspektech je svěřenský fond praktičtější než jiné instituty předání majetku, je záhodno prvně podrobit analýze několik zásadních kontroverzí, které mají společného jmenovatele. Není jím nic jiného než proces přibližování svěřenského fondu právníckým osobám. Nemůžeme zodpovědět otázku, jak praktický je svěřenský fond pro účel převodu majetku, pokud prvně nenalezneme rozhraní mezi jím a právníckými osobami, respektive neurčíme, zda takové stále v reliéfu soukromého práva materiálně existuje.

Navazující na předchozí výklad, zejména pak v kapitolách evropských komparací a v kapitole popisující Lichtenštejnskou zkušenost, vraťme se tedy k jednomu z nejzásadnějších témat svěřenského fondu. Za posouváním k subjektivitě nestojí nic jiného než vyvažování mezi riziky plynoucími z anonymity (hrozící *cum grano salis* především veřejnému zájmu) a naopak riziky pro institut svěřenského fondu samotný, plynoucími ze subjektivizace. Problematika je to celým institutem natolik prozařující, že nám dalším odhalením charakteru svěřenského fondu z této dimenze poskytne odpovědi na palčivé otázky dneška a zároveň osvětlí další cestu svěřenského fondu skrze turbulentní právní úpravu.

Subjektivizace svěřenského fondu, fiducie či trustu je v rámci kontinentálního právního systému nebezpečím v zásadě imanentním. Svědčí o tom i dílo Lepaullovo, kdy sám otec nosné myšlenky quebeckého trustu na doutnajícím hranici z nekonečné kritiky a těžkostí s odděleným a nezávislým vlastnictvím postupně obrušoval svou teorii natolik, až ve svých pozdějších dílech v zásadě podlehl.⁹⁴ Lepaulle totiž v těchto analyzoval trust jakožto možnou právníckou osobu, kdy správce by představoval určitou obdobu statutárního orgánu, obmyšleným by pak patřil určitý „podíl“, i se spojenými právy (které bezpochyby mají, mají-li *de lege lata* kupříkladu určité právo na informace). Explicitně pak konstatoval:

⁹⁴ LEPAULLE, P. : "La notion de trust et ses applications dans les divers systèmes juridiques" in Actes du Congrès international de droit privé, vol. 2, L' unification du droit. Řím: Éditions Unidroit, 1951, s. 197

„With all the power of case law, the Anglo-Saxons established, without ever spelling this out... a true legal person”

„S veškerou silou case law, Anglosasové založili, aniž by to kdykoliv vyslovili...pravou právníckou osobu”.⁹⁵

Tomuto tvrzení však nelze přikládat větší váhu, než si podle okolností zaslouží. Není toliko popřením jeho celoživotního díla. Je třeba ho vnímat v kontextu dogmatického tlaku tehdejší francouzské jurisprudence a především základní otázky vůle jednotlivce jakožto základního objektu ochrany právem. Vnímání se ovšem od té doby značně posunulo a mnohá dogmata padla. Meritum věci pregnantně vyjádřil Becker, když připomněl rozhořčenost jurisprudence v počátcích úvah o existenci právníckých osob, kdy dnes si jen těžko dovedeme představit život bez nich. A konečně – právo na rozvíjení právního řádu po dogmatické stránce opět náleží zákonodárci.⁹⁶ Nicméně je tímto sporem velmi dobře ilustrována množina problémů, které si trust nese v právních řádech, založených na *ius civile*, s sebou a zjevně na hladinu vyplouvají vždy. Jedná se o problémy vlastnictví. Jakkoliv v samých počátcích se jednalo především o diskuzi juristickou⁹⁷, problém onoho vlastnictví *sui generis* je fenoménem o mnoha dimenzích. V současnosti se nejčastěji ptáme „kdo je vlastníkem” z mnohem prozaičtějších důvodů. V dnešní informační společnosti tak zpravidla činíme v obavách před majetkovou trestnou činností, jejímž jménem pokračuje boj s anonymitou.

A s tímto problémem, který by anglosaský právník jistě nazval „oním slonem v místnosti”, konečně k právu *de lege lata*. Jak stanoví důvodová zpráva k OZ, od nadací a tím spíše od právníckých osob zbylých (především obchodních korporací) se svěřenský fond liší nedostatkem právní osobnosti, dočasným trváním, větší variabilitou účelu a zásadní absencí veřejnoprávního dohledu nad nimi. Nicméně takové oddělení není zdaleka absolutní a v platném právu nalezneme hned několik prvků, které jej značně a zároveň nikoliv vždy šťastně přibližují k právníckým osobám.

⁹⁵ BARRIÉRE, F. In SMITH, Lionel D., ed. Re-imagining the trust: trusts in civil law. Cambridge: Cambridge University Press, s. 240.

⁹⁶ BECKER, Rainer. Die fiducie von Québec und der trust: ein Vergleich mit verschiedenen Modellen fiduziarischer Rechtsfiguren im civil law. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007. Rechtsvergleichung und Rechtsvereinheitlichung, 7, s. 268 až 273.

⁹⁷ POPOVICI, Alexandra in TICHÝ, Luboš, ed. Svěřenský fond a trust - jejich fungování v mezinárodním srovnání. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2016, s. 33.

5.1.1. Označení

Prvním z nich jmenujme úpravu označení, § 1450 OZ. Občanský zákoník je v tomto ohledu terminologicky čistý, kdy k dobru věci ponechává „název“ pouze právníckým osobám. Podlehl tak svodům i v tomto svěřenský fond „překrýt“ úpravou osob. Ovšem z hlediska materiálního se zdá být obsah této normy protikladný k účelu svěřenského fondu, jakožto méně formalizovaného, pružnějšího institutu. Na adresáty normy totiž klade povinnost označit fond tak, aby platilo „*označení svěřenského fondu musí vyjadřovat jeho účel*“. K odpovědi na otázku jakých možných forem takové označení může (a má) nabírat však nepřispívá ani úprava statutu svěřenského fondu. Víme pouze, že podle § 1449 odst. 1 může být účel svěřenského fondu veřejný či soukromý, označení má účel ovšem vyjádřit a statut má naopak účel vymežit. Z jazykového výkladu tak vyplývá značná nesourodost právních pojmů a obtížná srozumitelnost zákonných požadavků, systematický výklad bohužel selhává též. V úvahu zde nakonec nejspíše připadá účel jednak ve smyslu dikce § 1449 odst. 1 OZ a nebo též doktrinální, jak říká Zvánovec.⁹⁸ S jeho názorem se však navíc bohužel také nelze ztotožnit zcela, jak možno posoudit z následujícího příkladu.

Berme za jisté, že (srov. předchozí výklad) quebecká doktrína vytvořila kategorii „*fiducie familiale*“, se kterou se ztotožňuje i česká právní doktrína, jakožto dle OZ možnou a očekávanou kategorií.⁹⁹ Je však otázkou pro další rozbor, zda by v následujícím případě rejstříkový soud se zápisem souhlasil, jakkoliv „rodinný“ svěřenský fond je, ve smyslu předchozího výkladu, kategorií doktrinální. V praxi totiž například známe „Kellner Family Foundation“, kdy se jedná o nadaci a její účel je veřejně prospěšný. Nyní analogicky – pokud by se určitá osoba inspirovala a založila „Rodinný svěřenský fond Svobodových“ a jednalo se o veřejně prospěšný svěřenský fond, došlo by ke konfliktu, který je dle § 1450 odst. 1 zjevně nežádoucí.

Mluvíme zde však o požadavcích kladených především na adresáty, kterými nemusí být vždy pouze v právu vzdělané osoby. Svěřenský fond, na rozdíl od úpravy francouzské a dalších, není určen pouze profesionálům, resp. finančním institucím, a tak lze tento formalismus hodnotit stěží kladně. S trochou teleologického přístupu lze snad uzavřít, že tímto jistým excesem měl

⁹⁸ ZVÁNOVEC, V. in: Švestka, Jiří et al.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek III (absolutní majetková práva). Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1211.

⁹⁹ Kocí 2014, s.1207.

zákonodárce na mysli vložení volby „soukromý či veřejně prospěšný“ do samotného označení. Nadto se však z OZ nedozvídáme nic o dalším nutném aspektu označení, tedy o odlišení od jiných svěřenských fondů či klamavosti názvu. To až z části čtvrté zákona 304/2013 Sb., který se (za účelem terminologické čistoty) nově nazývá "O veřejných rejstřících fyzických a právnických osob o evidenci svěřenských fondů".¹⁰⁰ ¹⁰¹ Dle § 118a se pak použije část druhá, úprava o rejstříkovém řízení je tak bez větších úprav převzata z práva osob. Použije se tedy i § 90 ZVR, který stanoví, že označení nesmí být zaměnitelné s jiným již existujícím zapsaným jménem, případně klamavé. V tomto ohledu se jedná o další krok směrem k právnické osobě. Inspiraci ke komparativnímu výkladu v zahraničních právních úpravách bohužel nenacházíme. CCQ ani PGR žádnou obdobnou povinnost nestanoví, PGR s označením nepočítá i přes úpravu evidence (čl. 900 PGR). Úprava je tedy skutečně unikátní a jediná relevantní úprava podobná je právo nadační. Zde se ovšem opět dostáváme k problému zanášení svěřenského fondu prvky úpravy právnických osob.

Uzavřeme tedy, že budoucí zakladatelé svěřenských fondů se budou muset se svými názvy vždy přidržet § 1449 odst. 1 a ačkoliv bude jejich název podle doktríny odpovídající, nebude smět být v kontextu pravého účelu zavádějící. Jako příklad takového výsledku dovedme „Soukromý svěřenský fond na památku Jaroslava Svobody“, nebo „Svobodovi, rodinný veřejně prospěšný svěřenský fond“.

5.1.2. Statut, unikum české úpravy

Dalším prvkem, kterým je svěřenský fond dále posouván k právnickým osobám, je úprava statutu svěřenského fondu. Podle § 1452 OZ musí mít každý svěřenský fond statut, ačkoliv se *expressis verbis* nejedná přímo o podmínku jeho vzniku. Jak poukazuje též komentář k OZ, nejedná se přímo o zakladatelský akt, ten mu naopak předchází a statut může být pravidelně jeho součástí.¹⁰² Nelze nadále přisvědčit dřívějším názorům Zvánovce a shodně též Pihery¹⁰³, že statut není předpokladem vzniku svěřenského fondu. Tato změna však neplyne přímo z OZ, ale z nové úpravy ZVR. Vyjma

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. dne 23. 5. 2018].

¹⁰¹ Jak vyplývá z důvodové zprávy, zákonodárce zvolil zakomponování této úpravy z důvodu efektivity, kdy úpravu pro svěřenské fondy považuje za natolik shodnou, že vytvářením nového rejstříku a volně stojícího zákona shledává naprosto neúčelnou.

¹⁰² ZVÁNOVEC, V. in: Švestka, Jiří et al.: Občanský zákoník – Komentář – Svazek III (absolutní majetková práva). Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1214.

¹⁰³ PIHERA, V in LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře.

skutečností zapisovaných do evidence svěřenských fondů podle § 65d ZVR je zde i povinnost založit do sbírky listin statut dle § 66 ZVR. I nadále však panuje určitá dualita, neboť § 1452 klade na statut obsahové nároky, které jsou v nepřehlédnutelném překryvu se zapisovanými skutečnostmi podle § 65d ZVR. Zároveň však tyto nároky nelze plně uspokojit založením listiny, neb o té zákon v § 65e stanoví, že „jsou-li údaje, které se podle odstavce 1 neuvádějí v opisu z evidence svěřenských fondů ani se neuveřejňují, uvedeny v listinách zakládáných do sbírky listin, tyto listiny se neuveřejňují”. Shodně pak důvodová zpráva k zák. 460/2016 Sb.:

„Kromě základních údajů, které identifikují svěřenský fond, by měly být široké veřejnosti přístupné toliko údaje o jméně svěřenského správce a adresy, na které mohou třetí osoby přicházet se svěřenským správcem jednajícím na účet svěřenského fondu do styku, a o tom, zda je v majetku fondu také závod. Údaje o ostatních osobách zapisovaných do evidence v souvislosti se zápisem svěřenského fondu nebudou zveřejněny, ledaže s tím tyto souhlasí. Vzhledem k závažnosti následků souhlasu se zveřejněním údajů v evidenci se požaduje, aby byl opatřen úředně ověřeným podpisem osoby, která souhlas uděluje. Zapisované údaje o těchto osobách by neměly být uváděny v opisu z evidence svěřenských fondů. Uveřejnění nepodléhají ani listiny zakládáné do sbírky listin, obsahují-li takové údaje. Zákon zde uznává legitimitu zájmu těchto osob na ochraně jejich soukromí.”¹⁰⁴

Z uvedeného je pak seznatelné, že ačkoliv existence statutu po novelizaci nabyla určitého smyslu, stále se jedná o ustanovení, které není zcela koncepční a ani ve své předloze, tedy CCQ, ani v ostatních právních úpravách, nemá obdoby.

Francouzská úprava, podobně jako nyní česká, taktéž žádá uložení listiny do veřejného rejstříku, a to dokonce pod sankcí nulity, ovšem jedná se o dobu smlouvy o vyčlenění majetku (nutno vzít v potaz, že francouzská úprava nepracuje přímo s Lepaullovým vlastnictvím, vlastníkem se stává správce, byť se jedná o vlastnictví sui generis).¹⁰⁵ Lichtenštejnské PGR pak dokonce, nebude-li trust trvat déle než 12 měsíců, nežádá zápis do veřejného rejstříku vůbec. Naopak uložení kopie úředně ověřené listiny o založení trustu do 12 měsíců od jeho vzniku je povinnost splněna. Shodně s francouzskou úpravou se však nejedná o statut, PGR nezná úpravu volně stojící listiny obdobné statutu. V CCQ a quebeckém právním řádu jako celku úprava veřejnoprávního

¹⁰⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. dne 23. 5. 2018].

¹⁰⁵ BARRIÈRE, F. In SMITH, Lionel D., ed. Re-imagining the trust: trusts in civil law. Cambridge: Cambridge University Press, s. 229.

dohledu a registrace absentuje zcela, včetně statutu, který taktéž nemá obdobu žádnou. Jedinou podobnou úpravou tak tedy zůstává rakouská nadace, která ovšem konstituuje právnickou osobu, nevyhnutelně včetně právní subjektivity. Nadaci, byť s určitými odchylkami, ovšem v našem právním řádu již máme.

5.1.3. (Ne) vyhnutelná evidence?

Nejzásadnějším aspektem úpravy svěřenského fondu s publicizačními účinky je však evidence svěřenských fondů. Jakkoliv sama důvodová zpráva k OZ stanovila, že jedním z definičních znaků OZ je „absence veřejnoprávního dohledu“, po účinnosti zákona 460/2016 se již o takové s úspěchem hovořit nedá. Důvodová zpráva k novelizaci pak samou existenci změn ospravedlňuje takto:

„V reakci na naléhavé připomínky Ministerstva financí, Ministerstva vnitra a Vrchního státního zastupitelství v Praze se navrhuje zavedení evidence svěřenských fondů především z důvodu jejich netransparentní vlastnické struktury a vysokého potenciálu zneužití především k legalizaci výnosů z trestné činnosti (...) Jelikož stávající úprava svěřenského fondu výrazně snižuje riziko odhalení odpovědných osob, může svěřenský fond sloužit jako spolehlivý nástroj legalizace výnosů z trestné činnosti.“

Jakkoliv je patrné, že pro naplnění účelu celé transplantace je záhodno udržet svěřenský fond co možná nejčistší a nejvěrnější původní předloze, je nutno uznat i určité legitimní argumenty pro zavedení rejstříku svěřenských fondů. Komentář k OZ hned úvodem zmiňuje zmaření úsilí o zvýšení transparentnosti akciových společností, kdy jinak omezené akcie na majitele mohou být vloženy do svěřenského fondu, kdy jako jejich vlastník bude formálně veden správce a zakladatel (tedy skutečný vlastník) se určí obmyšleným. Účel zákona č. 134/2013 Sb. O některých opatřeních ke zvýšení transparentnosti akciových společností, pak bude takovou konstrukcí efektivně obejit. Kocí též zdůrazňuje, že by se však zároveň měla uplatnit úprava 253/2008 Sb., zákona proti praní špinavých peněz, a odkazuje přitom na § 1463 odst. 2 OZ (kdy dohled může vykonávat i orgán veřejné moci).¹⁰⁶ V tomto kontextu je ovšem nutné zmínit, že citovaný paragraf odkazuje spíše na soudní ingerenci do správy svěřenského fondu v případech nedostatku konání správce. Ostatně sám

¹⁰⁶ Kocí 2014, s. 1200.

zákonodárce v pozdější důvodové zprávě k zák. 460/2016 Sb. říká, že:

„Stávající úprava svěrenského fondu výrazně snižuje riziko odhalení odpovědných osob, svěrenský fond může sloužit jako spolehlivý nástroj legalizace výnosů z trestné činnosti. Rizika praní špinavých peněz nejsou eliminována zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. (...) Zřízení svěrenského fondu ve stávající podobě umožňuje zakladateli a beneficiům fondu zůstat v anonymitě. Nic na tom nemění ani skutečnost, že zákon předepisuje svěrenskému fondu mít statut vydaný zakladatelem ve formě veřejné listiny (§ 1452 odst. 1 a 3). Statut totiž není předmětem žádné evidence.

Sám tak přiznává, že úprava svěrenského fondu (účinná od 1.1.2014) není souladná se zájmy chráněnými právním řádem jakožto celkem a specificky uplatňování zákona 253/2008 Sb. je inhibováno.¹⁰⁷

Dalším problémem adresovaným a řešeným novelou pak byla neseznatelnost osoby správce a způsobu jeho jednání. Tu zákonodárce vyřešil tím způsobem, že zápis způsobu jednání v evidenci svěrenských fondů požívá účinků materiální publicity (§ 65a ve spojení s § 8 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a evidenci svěrenských fondů v navrhovaném znění). Je tedy postaveno najisto, s jakými osobami mohou třetí osoby právně jednat s účinky pro svěrenský fond. Svěrenský správce se pak nemůže vůči třetí osobě jednající v důvěře v zápis v evidenci svěrenského fondu domáhat toho, že právní jednání učiněné v souladu se zapsaným způsobem jednání není učiněno na účet svěrenského fondu. V tomto ohledu se jedná o úpravu shodnou s PGR a stejně tak s francouzským Code Civil. Co do jistoty třetích osob ohledně jednajícího se jedná o pozitivní krok.

Aspektem, na kterém napříč odbornou veřejností panuje shoda poměrně jednoznačná, je koncepce relativní neúčinnosti. Již od počátku účinnosti OZ bylo patrné, že vysoká míra anonymity svěrenského fondu nebude korespondovat s obecnou úpravou objektivní lhůty v § 589 OZ. Třetím osobám (zejména věřitelům, o ochranu jejichž zájmů se jedná primárně) není seznatelný okamžik vzniku svěrenského fondu, což otevírá prostor pro možnost antedatace vzniku fondu a hrozí narušit právní jistotu třetích osob. Ke stejné otázce došel obdobně i francouzský zákonodárce, viz dále. Jak

¹⁰⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. dne 23. 5. 2018].

vyplývá z důvodové zprávy k novele OZ "riziku neumožňuje čelit ani požadavek na sepsání statutu svěřenského fondu s náležitostmi vyjmenovanými v § 1452 odst. 2. Statut musí být zřízen ve formě veřejné listiny. Okamžikem sepsání statutu - veřejné listiny však podle stávající úpravy nedojde ke vzniku odděleného a nezávislého vlastnictví vyčleněného majetku (§1448 odst. 2), protože svěřenský fond právně nevznikne dříve, než svěřenský správce přijme pověření k jeho správě (§ 1451)".

Jako velký zdroj inspirace sloužil Ministerstvu financí, Ministerstvu vnitra a též Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze zřejmě zejména francouzský příklad. Jak poznamenává Barrière, situace s francouzskou fiducí je „konstantním průvodem změn zákona dokládajícím nestabilitu moderního práva”.¹⁰⁸ Jistě by se dala vysledovat určitá paralela, zářným důsledkem budiž silný apel v úvodu důvodové zprávy, která však přichází pouhé dva roky od momentu počátku účinnosti OZ. Francie přijala úpravu o národním registru fiducí za účely, které Barrière shrnuje následujícím způsobem:

„The contract must be entered in government registers, to avoid the risk of backdating and to provide useful information for government auditing”

*Smlouva musí být uložena ve vládním rejstříku, za účelem vyloučení rizika antedatace a k poskytnutí užitečných informací pro účely vládního auditu.*¹⁰⁹

Z citace je patrná velká podoba především s důvodovou zprávou k novele OZ. Tehdy se, nikoliv nepodobně, jednalo o novelizaci po necelých dvou letech účinnosti. Za povšimnutí však stojí širší kontext vyplývající z Barriérova příspěvku. Francouzská úprava fiducie totiž dle čl. 2019 Code Civil vyžaduje pouze uložení smlouvy, z hlediska komparativního je ovšem takovou smlouva podle § 1448 odst. 1 OZ, tedy smlouva vyčleňující majetek. V tomto ohledu je opět patrná nejistá role statutu, viz kap. 5.1.2. Lichtenštejnsko pak, jak již bylo uvedeno, dokonce privileguje trusty netrvajících déle než 12 měsíců, které nemusí podléhat evidenci vůbec. Avšak úprava PGR je velkorysejší i z hlediska trustů trváním přesahujících 12 měsíců. Zápis trustu je v zásadě alternativním způsobem. Prvním je zápis, při kterém je obligatorně poskytnut popis trustu, datum vzniku, trvání, celé jméno a bydliště správce (je-li jím firma, pak její název a sídlo). Článek 902

¹⁰⁸ BARRIÉRE, F. In SMITH, Lionel D., ed. Re-imagining the trust: trusts in civil law. Cambridge: Cambridge University Press, s. 228.

¹⁰⁹ „Vládní” je zde nutno vnímat *largo sensu*, především jako veřejnoprávní za účelem správy.

PGR však umožňuje alternativu v podobě uložení úředně ověřené listiny o založení trustu ve veřejném rejstříku, které má stejné účinky jako zápis a povinnost jím zaniká.¹¹⁰

Zákonodárce, zaštiťující se zkušeností francouzskou a registry lichtenštejnskými, lucemburskými a dalšími, však zcela opominul minimalistickou, přímočarou a přesto zcela efektivní úpravu CCQ. V „dárcovském“ CCQ je situace řešena v čl. 1635, kdy se věřitel může dovolat relativní neúčinnosti v subjektivní lhůtě jednoho roku. Jedná se o úpravu obsaženou v oddílu o obecné Pauliánské žalobě. CCQ se tak nesnaží eliminovat primární problém objemnou nástavbou dalšího institutu s potenciálem vyvolat další konflikty právních norem, nýbrž jemnou úpravou řeší problém v jeho jádru. Navíc o to efektivněji v tom smyslu, že konstrukce ZVR a OZ stále klade vyšší nároky na adresáty co do dodržování zásady *vigilantibus iura*.¹¹¹

Sám prof. Eliáš hodnotí (toho času pouze navrhované) změny explicitním vyjádřením, které opět vrhá světlo teleologie na celou situaci a připomíná pravý účel svěřenského fondu:

„Navrhované změny svědčí o absolutním nepochopení podstaty tohoto institutu jako funkčního nástroje správy majetku a populistickém útoku na soukromí. V našem státě je patrně tolik kapitálu, že si můžeme dovolit vyhánět jej nepromyšleným legislativním avanturismem za hranice.“¹¹²

Oproti původnímu návrhu, ke kterému se prof. Eliáš ve svém článku vyjadřoval, se (k dobru věci) úprava zmírnila alespoň co do rizika narušení soukromí.¹¹³ Kromě základních údajů, které identifikují svěřenský fond, by měly být široké veřejnosti přístupné toliko údaje o jméne svěřenského správce a adresy, na které mohou třetí osoby přicházet se svěřenským správcem jednajícím na účet svěřenského fondu do styku (tedy nikoliv obligatorně adresa trvalého bydliště) a o tom, zda je v majetku fondu také závod. Údaje o ostatních osobách zapisovaných do evidence v souvislosti se zápisem svěřenského fondu nebudou zveřejněny (ledaže s tím tyto souhlasí). Zápis zápisu či listiny obsahující jinak nezveřejňované údaje rejstříkový soud poskytne na žádost

¹¹⁰ SCHURR, F.A. In TICHÝ, Luboš, Kateřina RONOVSÁ a Miloš KOCÍ, ed. Trust a srovnatelné instituty v Evropě. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s 159.

¹¹¹ Byť druhou stranou takové mince je samozřejmě naopak vyšší míra právní jistoty.

¹¹² ELIÁŠ, K.: Občanský zákoník a novelizační tlaky. Bulletin advokacie č. 12, ročník 2014.

¹¹³ Tamtéž.

svěřenskému správci či osobě, která prokáže právní zájem na jejich získání (např. věřitel zakladatele nebo obmyšleného).

Je tedy otázkou dnešních i budoucích dní, zda je Česká republika schopna udržet svěřenský fond alespoň zčásti tak flexibilní, jako je ve své předloze. Je patrné jak z původní důvodové zprávy, tak i z literatury a zahraničních zkušeností, že trust, fiducie či svěřenský fond jsou pro předání a uchování majetku atraktivnější než právnické osoby. Hlavním argumentem je právě flexibilita a jednoduchost. Avšak (jak se shoduje drtivá část odborné veřejnosti) přemíra právních norem a kazuistická úprava jako trvalý nešvar českého právního řádu, včetně zarážející legislativní inflace, má potenciál tuto „krásku v jednoduchosti“ silně podlomit.

Prvním a zásadním zásahem do svěřenského fondu tedy můžeme prohlásit výše rozebranou novelu OZ 460/2016 s povinností registrace. Ale ani přístup jiných právních odvětví svěřenský fond neudrží zcela čistý. Stanoví-li např. 235/2004 Sb., zákon o dani z přidané hodnoty, že se na „svěřenský fond (...) který je účetní jednotkou, hledí jako na právnickou osobu“, není tím prokázána citlivost vůči úmyslu zákonodárce. Není úmyslem zde rozvíjet další polemiku z oblasti finančního práva, nicméně budou-li i další předpisy veřejného práva na svěřenský fond (nejspíše z pohodlnosti) zkrátka „hledět jako na právnickou osobu“, udrží se jeho unikátní přínos právnímu řádu? Jakkoliv má být „uplatňování soukromého práva nezávislé na uplatňování práva veřejného“, bylo by možné při nekonečném zástupu veřejnoprávních předpisů ještě tvrdit, že se o právnickou osobu nejedná?

Ani komparativní pohled na ostatní právní řády nepřináší mnoho opory pro další publicizaci svěřenského fondu. U kontinentálních právních řádů byly vyloženy důvody a mechanismy evidence svěřenských fondů, kdy lze určitou potřebu veřejného dohledu skutečně vyargumentovat, avšak tyto stále nabízí obratnější a přívětivější úpravu než ZVR v kombinaci s OZ. Jakožto hlavní zdroj inspirace, ke kterému se též OZ hlásí, však nutno považovat CCQ. Od tohoto se novela odchýlila skutečně pozoruhodným způsobem, kdy z jakoby nejvyšší nutnosti přidávajíc na quebecký transplantát další prvky především z esenciálně odlišného práva nadačního, popřípadě francouzské fiducie. Neexistuje však žádný důkaz pro tvrzení, že by Québec, ba ani země čistého common law, byly díky nevidovanému trustu bezútěšným semeništěm korupce, kriminality a zmaru.

5.2. „Nejsilnější dědický titul“

Můžeme-li tvrdit, že smyslem existence svěřenského fondu je extenze individuální sféry vlastnické svobody, pak jedna z nejpłodnějších větví takové extenze je právě rozšíření možností dědického práva. Svěřenský fond jakožto institut samotný není pořizem pro případ smrti, nicméně jako testamentární právě pořizem pro případ smrti (závěť, kodiciel, dovětek) vzniká. Základnímu principu respektu k vůli zůstavitele prokazuje službu tím, že umožňuje lidem realizovat po jejich smrti ještě větší vliv na dispozice s jejich majetkem, než by kdy umožňovalo samotné dědické právo. Škála instrumentace je nepřeborně široká, od prostého a nepodmíněného posunutí momentu předání majetku na okamžik v budoucnosti, odlišný od smrti zůstavitele (pak by se jednalo o testamentární bare trust), až po svěřenské fondy s širokou diskrecí svěřenského správce, kdy plnění pro obmyšlené může být vázáno na mnoho rozličných podmínek.

Základních kamenů, tvořících pevnou oporu testamentárního svěřenského fondu, je hned několik. Hned prvním je ona transplantace rigorózní úpravy z CCQ, která explicitně počítá s testamentárním svěřenským fondem a (jak uvedeno výše) vybavuje ho pro tento účel jistým privilegovaným postavením. Není tomu tak zdaleka ve všech právních řádech. Jak s jistým odstupem hodnotí emeritní profesorka quebeckého soukromého práva na McGillově universitě Madeline Cumyn:

„Evidently, the Quebec fiducie has, all in all, a rigorous structure, a situation diametrically opposite to that of the European-style fiducie, which most often exists without any legislative framework.”¹¹⁴

Evidentně, quebecká fiducie má, celkově, přesnou strukturu, situačně diametrálně odlišnou od fiducie evropského stylu, která velmi často existuje bez legislativního rámce.

Za pravdu jí dává především úprava německá a rakouská, sdílicí Treuhand, ale zdaleka tak pevné základy jako OZ a CCQ nenabízí ani francouzský Code Civil, úprava švýcarská, ani lucemburská. Tyto všechny stojí na koncepční bázi buď *Treuhandu a nebo fiducie*, kdy se ve všech případech jedná o speciální formu smluvního jednání. Takové nabízí, oproti „běžné“ smlouvě, určitá další práva a povinnosti, především za účelem zajištění řádné správy správcem a omezení možnosti

¹¹⁴ CUMYN, C. M. in SMITH, Lionel D., ed. Re-imagining the trust: trusts in civil law. Cambridge: Cambridge University Press, s. 27.

nastoupení věřitelů správce na svěřený majetek. Takto činí z vědomosti slabiny jejich konstrukce, která stojí na pomezí, kdy neoplývá ani vlastnictvím děleným (které představuje nejsilnější pojistku v common law), ani Lepaullovým (kdy je majetek imunní vůči věřitelům, jelikož je „svěřen účelu“, jak vyloženo v kapitole 1.). Nedá se tedy hovořit o *stricto sensu* zákonné úpravě přinejmenším materiálně rovné testamentárnímu svěřenskému fondu.

Další prvek pak přímo vyplývá ze základních rozdílů mezi úpravou CCQ, OZ a fiduciárními instituty uvedených států. Tyto právní řády řeší riziko nikoliv řádné správy svěřeného majetku svěřením práv a povinností do rukou profesionálů. V Lucembursku mohou být správci pouze finanční instituce ¹¹⁵, ve Francii pak mohou jako správci působit pouze vybraní profesionálové – banky, pojišťovny, investiční společnosti a advokáti (nikoliv však notáři). Ve Francii však brání použití *fiducie* pro případ smrti mnohem zásadnější překážka. Francouzský zákonodárce totiž, v obavách před nežádoucí daňovou optimalizací adresátů právní normy, prvně dovolil zakládat *fiducie* pouze právníkům osobám povinným k dani uvalené na společnosti. Později byl tento „přešlap“ uznán (limitoval totiž výrazně jednak užití obecně, jednak ale i původně toužebně očekávaný příliv zahraničního kapitálu, neb nikoliv všechny společnosti byly usazené a tudíž povinné k této dani). Jakkoliv později bylo povoleno zakládat *fiducie* i osobám fyzickým, dodnes je účinný článek 2013 Code Civil, který *expressi verbis* zakazuje „*fiducie d'une intention libérale au profit du bénéficiaire*“, tedy takzvané *liberalité*, neboli *fiducie* lukrativní, bez jakéhokoliv protiplnění. Barrière doufá, že nedávné zrušení daně v přímé linii do 150 000 € hodnoty odkázaného majetku by mohlo francouzského zákonodárce vést k další úvaze nad jeho přístupem, nicméně historie protkaná limitací soukromého práva ve prospěch zdanění tomuto názoru zatím nepřisvědčuje. ¹¹⁶

Z hlediska komparativního a předchozího výkladu ohledně ingerence veřejné správy (a jejího relativního změkčení v případě testamentárního svěřenského fondu) tak nezbývá než konstatovat, že podmínky pro praxi doplnění dědického práva svěřenským fondem jsou takřka ideální. Ze všech myslitelných použití je svěřenský fond testamentární nejvíce privilegován a z povahy své konstrukce prokazuje výtečnou službu fundamentu testovací volnosti.

¹¹⁵ MALBERTI, C. in TICHÝ, Luboš, Kateřina RONOVSÁ a Miloš KOCÍ, ed. Trust a srovnatelné instituty v Evropě. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 110.

¹¹⁶ BARRIÈRE, F. In SMITH, Lionel D., ed. Re-imagining the trust: trusts in civil law. Cambridge: Cambridge University Press, s. 245.

Vzniká-li ve smyslu §1451 OZ svěřenský fond smrti zůstavitele, je nevyhnutelným následkem vznik odděleného a nezávislého majetku (účelově určeného). Je pak evidentní, že takový majetek nemůže být ani předmětem dědického řízení. Pokud by tomu bylo naopak, došlo by k situaci, jak ji popisuje Kocí, tedy vznik svěřenského fondu by *de facto* potvrzoval soud. Nadto by též mohlo dojít ke správě svěřenského fondu správcem pozůstalosti nebo vykonavatelem závěti, pokud by byli povoláni. S takovou úpravou však OZ zcela zjevně nepočítá.¹¹⁷ Úmysl zákonodárce pak potvrzuje i novela 460/2016 Sb., která v kontextu obligatorní evidence svěřenských fondů stanoví:

„Pověřením notáře (který zároveň vykonává funkci soudního komisaře) tímto úkonem se má sledovat rovněž vůle zůstavitele, jež by mohla v případě jiného řešení zůstat nenaplněna. Notář však má vystupovat jako nezávislý subjekt. Zejména proto, že by v případě jiného řešení hrozila zájmová nerovnováha. Je přitom zřejmé, že notář ve vztahu k tomuto úkolu nemá být obdobou vykonavatele závěti, správce pozůstalosti ani svěřenského správce, neboť má zasláním usnesení rejstříkovému soudu uskutečnit pouze úkon, jenž směřuje k osvědčení jsoucího právního stavu.“¹¹⁸

Je patrné, že je zde (i přes nutnost aplikace veřejnoprávního dohledu) zachován naprostý respekt k oddělenému a nezávislému vlastnictví, o kterém již není v rámci dědického řízení jakkoliv rozhodováno, pouze je uznáno, že existuje. Pokud by tomu bylo naopak, nebyl by notář omezen na pouhou notifikační povinnost, kterou provede bez dalšího. Jedinou výjimkou, kdy by v rámci dědického řízení nemuselo dojít k deklaratornímu zápisu svěřenského fondu, resp. svěřenský fond by nevznikl, je zjevně soudní rozhodnutí deklarující, že bylo pořízení pro případ smrti učiněno neplatně. V tomto ohledu se nelze než ztotožnit s názorem Kocího a tak by k vzniku svěřenského fondu s účinky *ex tunc* nedošlo a neplatná by byla i všechna právní jednání do té doby učiněná při správě dotčeného majetku..¹¹⁹

V tomto ohledu, plně ve smyslu názvu této kapitoly, představuje nejsilnější instrument jak vyhovět vůli zůstavitele. Ze systematického výkladu a ustáleného názoru jurisprudence je z celé hlavy III OZ nejsilnějším dědickým titulem dědická smlouva (resp. „dědická smlouva nepopřená co

¹¹⁷ Kocí 2014, s. 1198.

¹¹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. dne 23. 5. 2018].

¹¹⁹ Kocí 2014, s. 1198.

do pravosti”). S touto svěřenský fond zároveň sdílí možnost zůstavitele s majetkem volně disponovat až do okamžiku jeho smrti. I ta se však musí sklonit před požadavky volné čtvrtiny podle § 1585 OZ a především nepominutelného dědice, § 1642 OZ. Svěřenský fond testamentární však, podle dosavadních názorů, takovým limitacím podléhat nemusí. Rozeberme proto tedy tuto problematiku blíže.

5.2.1 „Pominutelný” dědic?

Úvodem připomeňme úpravu postavení nepominutelného dědice. V českém OZ, jako v drtivé většině evropských úprav, mají potomci zůstavitele (případně jejich potomci) nárok na povinný díl z pozůstalosti, rovný 3/4 zákonného podílu u nezletilého a 1/4 zákonného podílu u zletilého, ve smyslu §§ 1642-1645 OZ.

Citace Smithe v kap. 1.2. poukazuje právě na jistý konflikt mezi „evropským” dědickým právem a úpravou quebeckého trustu. Ten neobsahuje žádnou ochranu nepominutelného dědice, a tak nemohla být ani součástí transplantace, ani nemůže sloužit jako zdroj pro komparaci. Obecně vzato celý prostor common law a jeho okrajových smíšených právních systémů bohužel neposkytuje žádný inspirační zdroj pro řešení tohoto problému. Nicméně český zákonodárce si musel být vědom „svého” dědického práva a následků, které nevyhnutelně střetnutí se svěřenským fondem přinese. Přesto v OZ nenalezneme ani v jedné z úprav žádnou normu upravující dále vztah testamentárního svěřenského fondu. Pro nalezení odpovědi na tuto otázku tak nutno hlouběji analyzovat samou podstatu a vznik testamentárního svěřenského fondu.

Pokusme se nyní analyzovat nejzásadnější argumenty probíhající diskuze odborné veřejnosti. Komentář k OZ stran důvodů pro vyloučení majetku z dědického řízení uvádí hned několikero argumentů. Prvním budiž fakt, že přestává-li být majetek vložený do svěřenského fondu ve vlastnictví svěřitele, nemůže být následně ani předmětem majetkových nároků jeho dědiců, včetně dědiců nepominutelných.¹²⁰

Druhým a neméně pádným argumentem komentáře je rovnost obou svěřenských fondů, tedy jak *inter vivos*, tak *mortis causa*:

¹²⁰ Kocí 2014, s. 1208.

„Pokud by měl být majetek vyčleněný do svěřenského fondu součástí pozůstalosti, mohl by být teoreticky snížen o povinný díl nepominutelného dědice. To by znamenalo, že by zůstavitel pořízením pro případ smrti při existenci nepominutelného dědice nemohl do svěřenského fondu vyčlenit všechny svůj majetek, což by testamentární svěřenský fond značně znevýhodňovalo ve srovnání s ostatními typy svěřenských fondů, a to bez rozumného důvodu a jakékoliv opory v ustanoveních o jeho vzniku, které na obě formy zakladatelského aktu, tj. na smlouvu a pořízení pro případ smrti, nahlízejí jako na rovnocenné.“¹²¹

Opačný názor, prezentovaný v časopisu Notářské komory Ad Notam, prezentuje Horn:

„Dle názoru autora je potřeba vycházet z toho, že svěřenský fond mortis causa se zřizuje pořízením pro případ smrti. Půjde tedy o závět' či dědickou smlouvu (popř. dovětek), které v sobě budou zřejmě muset obsahovat náležitosti statutu a současně budou muset splňovat formální požadavky na ně kladené. Pokud tedy majetek součástí pozůstalosti je, lze mít za to, že zřizovací instrument (tj. pořízení pro případ smrti) musí respektovat ustanovení o povinném dílu, a to zřejmě i v případě, kdy by zůstavitel zamýšlel zřídit svěřenský fond ohledně veškerého svého majetku ve prospěch nepominutelného dědice. Předně proto, že povinný díl může být zůstaven jen v podobě dědického podílu nebo odkazu a především musí být zcela nezatížen, ale také proto, že samotným vytvořením fondu se nepominutelnému dědici ničeho nezůstavuje, a tak se dědic dle názoru autora nemůže při použití § 1644 odst. 3 OZ ani rozhodnout pro přijetí takto omezeného „dědictví“ namísto povinného dílu. Proto autor nesouhlasí s názorem, podle kterého by bylo nutné započtení plnění poskytnutých obmyšlenému ze svěřenského fondu na jeho souběžný dědický podíl podle § 1662–1664 OZ, neboť postavení dědice sui generis zde má svěřenský správce a nikoliv obmyšlený. (...) Pokud však pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele a svěřenský fond mortis causa jeho smrtí vzniká, přičemž majetek ve svěřenském fondu není ve vlastnictví zakladatele, logickým se jeví i názor opačný – totiž že takový majetek vůbec součástí pozůstalosti není. Je třeba si však uvědomit, že takový výklad by se účinky rovnal umožnění vydědění nepominutelných dědiců bez jakýchkoliv podmínek. Právě to však zastánci takového výkladu považují za výraz rovnosti se svěřenským fondem inter vivos, který umožňuje dispozice s veškerým majetkem bez omezení.“¹²²

¹²¹ Kocí 2014, s. 1198.

¹²² HORN, K.: Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku. Ad Notam, č. 1, ročník 2015.

Vyjdeme-li však zásadně z předpokladu, že ve smyslu § 1448 OZ se svěřenský fond vytváří vyčleněním majetku, v případě testamentárního svěřenského fondu pak tedy pořízením pro případ smrti, a vzniká smrtí zůstavitele, opora pro Hornovu argumentaci se nachází pouze s těžkostmi. Především je totiž nutné důsledně aplikovat esenciální obsah konstrukce Lepaullova vlastnictví. Jak Horn sám správně uvádí, ve smyslu §1475 odst. 2 OZ pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele. Součástí tohoto jmění je pak bezpochyby i majetek, který je vyčleněn k určitému účelu a tvoří tak svěřenský fond (v případě testamentu pak jakýsi „spící“ svěřenský fond, neb vznikne až smrtí zůstavitele, která představuje *dies certus an, incertus quando*, a vzhledem k možnostem dispozice s majetkem je nejasný i jaký majetek bude součástí svěřenského fondu). Pokud je zároveň postaveno najisto, že svěřenský fond vznikne smrtí zůstavitele (na rozdíl od CCQ, které sice neobsahuje institut nepominutelného dědice, ale stále váže vznik svěřenského fondu na přijetí správce, byť s retroaktivním účinkem), nelze považovat tento majetek dále za vlastnictví zůstavitele, nýbrž za entitu bez právní subjektivity a se samostatným účelovým určením. Ve spojení s § 1479, který ohledně dědického nápadu stanoví „*Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele.*“, pak dostáváme určitou konkurenci norem OZ sui generis. To ovšem pokud na ni tak budeme chtít nahlížet. Bezpochyby nelze tvrdit, že v tomto jinak právně uceleném okamžiku (smrti) by šlo předřadit vznik jednoho práva před druhým. Rozumnější a konformnější by bylo nahlížet na vznik obou konformně a ponechat je koexistovat, kde se v ten samý okamžik majetek vyčleněný do svěřenského fondu stane majetkem samostatným a „zbytek“ (je-li takového) pak zůstává zůstaviteli, ergo jen ten se může stát předmětem dědického řízení. Výkladem zákona také nelze rozumně dojít k závěru, že by mohl být obmyšlený či správce účastníkem dědického řízení, neb ani jednomu vlastnické právo nespovídá, ke svěřenskému fondu (trustu dle CCQ) totiž nemá majetková práva nikdo.¹²³

Zajímavé je srovnání s Lichtenštejnskou právní konstrukcí, která obsahuje (být s odchylkami, viz kapitola 3.2.3.) oba dva instituty a zároveň řeší jejich vzájemný vztah. Tzv. „*Noterben*“ (nepominutelní dědici) mohou vůči správci trustu uplatnit své dědické právo, aby zvýšili svůj dědický podíl. Ve smyslu § 785 (3) ABGB takové právo mají pouze stran převodů majetku ze zakladatele na správce do 2 let před smrtí zůstavitele, resp. zakladatele. Promlčecí lhůta je pak podle § 1487 ABGB objektivní ve lhůtě 3 roky.

¹²³ POPOVICI, Alexandra in TICHÝ, Luboš, ed. Svěřenský fond a trust - jejich fungování v mezinárodním srovnání. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2016, s. 36.

Jakkoliv je taková konstrukce inspirativní, vůči OZ je zde hned několik odlišností. První z nich je fakt, že OZ ekvivalentní ustanovení neobsahuje. Obsahově se mu podobá § 1588 odst. 2, který poskytuje určitou ochranu smluvnímu dědici. Činí tak však pouze pro smluvního dědice a navíc pouze co do jednání pro případ smrti (pořízení, smlouva), *a contrario* žádná podobná ochrana jiným dědicům poskytována není. Druhou je pak zásadní rozdíl v lichtenštejnské *Treuhänderschaft* a svěřenském fondu. Lichtenštejnská úprava počítá s převodem na správce a jeho vlastnickým právem *sui generis*. V českém právním prostředí by úprava opět narážela na problém autonomního vlastnictví (majetkové právo nikomu nesvědčí). Obdobně stavěná je i ochrana nepominutelného dědice v Lucembursku.¹²⁴

Z diskuze je patrná neochota mnohých přiznat svěřenskému fondu jeho silné postavení jakožto doplňku dědického práva. Jak bylo ovšem vyloženo, pečlivým zkoumáním a aplikací konstrukce autonomního vlastnictví, porovnáním s normami dědického práva a též určitou inspirací v právu komparativním, nelze než konstatovat, že úmysl zákonodárce je čistý a jasný. Normy, které by nepominutelného dědice ochránily, zkrátka chybí a do konstrukce nejde zasáhnout analogií. Protiargument snažící se odmítnout, případně limitovat, povahu testamentárního fondu pouze kvůli jeho následku, tedy možnosti faktického vydědění, nemůže bez opory ve výkladu zákona obstát. Nelze označit určitý následek za nežádoucí, směřuje-li vůle zákonodárce nevyhnutelně pouze k takovému. Koneckonců, jak bylo uvedeno výše, *zákonodárce má právo rozvíjet právní řád i po dogmatické stránce.*

5.2.2 Dědická (ne) způsobilost

Velmi obdobnou a neméně zajímavou otázkou je dědická nezpůsobilost a svěřenský fond jakožto instrument, který se jí dokáže vyhnout. Připomeňme, že ustanovení o dědické nezpůsobilosti ve smyslu § 1481 an. vylučují toho, kdo „(...) *se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženého činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul*” a dále též manžela jako

¹²⁴ MALBERTI, C. in TICHÝ, L., RONOVSÁ, K., KOCÍ, M. (eds): Trust a srovnatelné instituty v Evropě, Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 135.

zákonného dědice, vůči kterému se dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí a v den zůstavitelovy smrti probíhá řízení o rozvod manželství z tohoto důvodu. Obdobně je pak vyloučen ze zákonné posloupnosti rodič po dítěti, kdy byl zbaven (pro její zneužívání) rodičovské odpovědnosti.

Vzhledem k úpravě možnosti výslovného prominutí a vysoké závažnosti škodlivého jednání popsaného v normě týkající se manželů a dětí, lze jen těžko očekávat, že by byl svěřenský fond oblíbeným instrumentem právě pro řešení dědické nezpůsobilosti. Ba naopak, svěřenský fond, kdy obmyšleným by byla tatáž vyloučená osoba, bude spíše vůči respektu k vůli zůstavitele detoriační. Za použití zcela shodných argumentů jako v kapitole 5.2.2 lze opět dojít k závěru, že majetek ve svěřenském fondu, jakožto autonomní vlastnictví, není součástí pozůstalosti a tedy ani není součástí dědického řízení. Nemůže k němu vznikat dědické právo a tím z něj nikdo ani nemůže být vyloučen. Pro takový případ nelze než doporučit, aby budoucí zůstavitelé-zakladatelé ponechali určitý prostor pro správce, aby ten mohl v případech podobných (jako předpokládá OZ u dědické nezpůsobilosti) rozhodnout o plnění obmyšleným podle obecných zásad spravedlnosti a dobrých mravů.

5.2.3. *Saunders v. Vautier*

Diskuze ohledně pravidla „*Saunders v. Vautier*” vychází z faktu, že CCQ se snaží přiblížit (při zachování kontinentálního rázu) anglickému trustu a toto pravidlo je již tradičně nedílnou součástí common law trustů. Jakkoliv diskuze na toto téma je ohledně svěřenského fondu spíše okrajová, především pro účel svěřenského fondu testamentárního má význam se jí též určitou měrou věnovat. Pravidlo *Saunders v. Vautier* zní: „*Obmyšlený s absolutním nárokem k majetku v trustu, který je dospělý a svéprávný, může požadovat od správce převedení majetku v trustu na svoji osobu, nehledě na jakékoliv instrukce zakladatele. Převodem dojde k zániku trustu.*”¹²⁵

Otázka pak zní, zda český zákonodárce prokázal dobrou službu implementaci trustu do českého zákona, pokud toto pravidlo vynechal. Ambruz připomíná velmi dobrý argument Fojtů, který říká, že § 1471 ve spojení s § 1472 OZ má fakticky stejný následek (pokud se obmyšlení vzdají, vznikne jim právo na vydání majetku). Toto je ovšem nekompletní v tom smyslu, že původní

¹²⁵ AMBRUZ, V. in TICHÝ, Luboš, ed. Svěřenský fond a trust - jejich fungování v mezinárodním srovnání. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2016, s. 60.

pravidlo dává právo zrušit trust „nehledě na jakékoliv instrukce zakladatele“, tedy i čistě proti jeho vůli. Nejde tak o vzdání se práva na plnění, jedná se o situaci, kdy právo na plnění nevzniklo a obmyšlený aktivně koná ke zrušení celého trustu, za účelem vydání majetku. Ambruz předkládá hned několikero argumentů proč by zavedení pravidla do OZ odpovídalo správné transplantaci, mezi nimi pak i z pohledu autora práce stežejní, tedy „*pravidlo Saunders v. Vautier je v souladu s právem na svobodu*“. Argumentuje rozhodnutím *Wilkinson v. Parry*, respektive názorem zde vyjádřeným, který říká, že „*zákon má zacházet s lidmi jako s autonomními osobami, které jsou schopny vést životy podle své vůle, včetně nakládání s majetkem, k němuž mají práva. Jiný závěr by znamenal, že zákon zachází s lidmi jako s duševně nemocnými nebo jako s dětmi.*“¹²⁶. Dovozuje také, že ovládání obmyšlených zakladatelem může vést k porušení čl. 5 Evropské úmluvy o lidských právech.

Z pohledu autora této práce se s tímto závěrem jen těžko ztotožnit. Předně omezením svobody by svěřenský fond bez možnosti jej zrušit byl, kdyby se skutečně jednalo o majetek obmyšleného. To se ovšem nejedná, jedná se o autonomní vlastnictví, a jedná se proto, že se jednalo o majetek zakladatele, který byl (v případě testamentárního, kde má svůj kořen i toto pravidlo) obmyšlenému určen jako *liberalité*, tedy bez nároku na protiplnění. Autor práce nenachází žádnou oporu pro tvrzení, že by existovalo právo na majetek druhých. Cítil-li by se někdo svěřenským fondem ovládan, bezpochyby má právo se práva vzdát, ve smyslu § 1471 OZ. Plně ve smyslu zásady OZ vyjádřené v § 3, „Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.“. Důraz by měl být kladen na formulaci „brát se o vlastní štěstí“, které značí, že je právem jednotlivce především svým jednáním a případnou zásluhou se o takové štěstí brát. Následkem aplikace pravidla *Saunders v. Vautier* by naopak bylo naprosté popření fundamentu respektu k vůli zůstavitele, na kterém ovšem testamentární fond pevně stojí, jak patrně z předchozího výkladu. Závěrem je záhodno též dodat, že pravidlo se ani neuplatňuje v USA (vyjma Nebrasky), díky čemuž není zmařen tzv. „*spendthrift trust*“, jak popsán v následující kapitole.

¹²⁶ Tamtéž.

5.3. Cura prodigi 21. století

Cura prodigi, neboli opatrovnictví nad marnotratníkem, byl institut ochrany rodinného majetku před marnotratníkem, a to především v zájmu jeho budoucích dědiců. S trochou nadhledu svěřenský fond představuje jistou renesanci takové právní konstrukce, ostatně o její oblíbenosti napříč historií svědčí množství svěřenských fondů založených v USA přesně za tímto účelem a z toho plynoucí přechod do obecného povědomí. Příkladem za všechny budiž pojem „*trust fund baby*”, označující dítě již v útlém věku obmyšlené trustem rodičů či prarodičů.¹²⁷ V českém právu ještě donedávna takto praktická úprava chyběla a lze očekávat, že takto konstruované svěřenské fondy budou patřit mezi nejčtenější, a to právě i jako testamentární.

Primárním účelem je tedy zabránit „*spendthrift*”, neboli neuváženému utracení majetku. Tento pojem tak v zásadě představuje moderní ekvivalent výše uvedeného antického pojmu. Nastavení správy svěřenského fondu bude silně variovat podle potřeb zakladatele a případně i očekávaných schopností potomka, dle toho i případná diskrece správce. Bezpochyby může být nastaven i jako tzv. „bare trust”, viz kapitola 3.4.). Účelem bude vždy zajistit výživu a podporu (např. při studiích) obmyšleného, zpravidla dospívajícího, člena rodiny a zamezit ztrátám na rodinném majetku, případně ohrožení budoucnosti rodiny. Jak říká Bednaříková, i díky trustu (resp. svěřenskému fondu) se potomci zatížení velkými majetky mohou naučit uvážlivě hospodařit a stát se tak všestrannými členy v podnikání vlastní rodiny.¹²⁸ Svěřenský fond tak může mít výrazný potenciál pozitivního výchovného nástroje. Ostatně z kapitoly 2 jasně vyplývá, že jakkoliv se doba mění, jisté problémy jsou neměnné a právě tento je jedním z nejvýraznějších. Konečně, nejen rodiny moderního podnikání, jako např. Bednaříkovou zmiňovaní Hilton¹²⁹, ale i britská královská rodina pravidelně pro tento účel trustu využívá.¹³⁰

¹²⁷ BEDNAŘÍKOVÁ, B.: Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 164.

¹²⁸ Tamtéž

¹²⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, B.: Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 166.

¹³⁰ Windows Opening on the Royal Family's Wealth - The New York Times. The New York Times - Breaking News, World News & Multimedia [online]. Copyright © [cit. 10.06.2018]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2007/07/15/business/yourmoney/15windsor.html>.

5.4. Perpetuita

Otázka perpetuit také patří mezi stěžejní problémy spojené s trusty, fiduciárními instituty a svěřenským fondem, jde-li o uchování majetku rodiny. Jak patrně z kapitoly 2, již v antice byly identifikovány zásadní problémy perpetuit, tedy fakt, že z majetku takto vyčleněného se mohou fakticky stát *res extra commercium*.

Na rozdíl od minulosti, kdy se perpetuity staly nežádoucími pro celé společenské řízení (a především panovníka), současná úprava moderních států nepředstavuje „znehynění“ majetku do natolik škodlivé míry. Drtivá většina úprav, naší nevyjímaje, je prostoupena daňovými předpisy, které zaručují výběr daně nehledě na vyčlenění majetku do trustu, fiducie nebo svěřenského fondu. Svědčí o tom i rozdílný přístup zákonodárců napříč zeměmi. Francouzský zákonodárce, plně ve své obvyklé opatrnosti co do prosazení zdanění, zavedl prvně limit trvání pohých 33 let. Obdobně jako zbylé problémy (viz výše) byl tento jasný nedostatek vyřešen novelizací o dva roky později, kdy se přiklonil k poněkud obvyklejším 99 letům. Činil tak opět z obav před nezczitelnými majetky a omezením volné výměny na trhu.¹³¹ Poněkud odlišný přístup zvolil zákonodárce lichtenštjnský, který v PGR nestanovil žádné omezení trvání trustu. Zajímavé je toto rozhodnutí i v kontextu faktu, že též neadaptoval pravidlo *Saunders v. Vautier* či jemu podobné.¹³² A konečně je zde též úprava CCQ. Jak bylo vyloženo v kapitole 3.1.2., quebecký zákonodárce umožnil věčné trvání fondů zřízených za účelem veřejně prospěšným (ať už *private* nebo *social*). Ty za soukromým účelem limituje obdobně jako OZ.

V OZ představuje jádro tohoto omezení striktně kogentní ustanovení § 1460 OZ. Jak bylo vyloženo v kapitole 3.1.2., perpetuita ve prospěch veřejně prospěšných fondů je seznatelná argumentem *a contrario*. Naopak úprava fondů zřízených za soukromým účelem je časově limitována, avšak oproti CCQ rozdílně (CCQ se váže pouze na 2 generace a to co do plodů a výnosů).

Základním východiskem je omezení vzniku práva na plnění obmyšleného hranicí 100 let. Svěřenský fond však může přesáhnout i tuto hranici, díky nastaveným výjimkám. Právo na plody a

¹³¹ BARRIÉRE, F. In SMITH, Lionel D., ed. *Re-imagining the trust: trusts in civil law*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 230.

¹³² SCHURR, F.A. In TICHÝ, Luboš, Kateřina RONOVSÁ a Miloš KOCÍ, ed. *Trust a srovnatelné instituty v Evropě*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 162.

užitky zaniká zásadně nejpozději 100 let od jeho zřízení, to ovšem za předpokladu, že se nejedná o zůstavitelova současníka a nebo jeho potomka. V takovém případě může trvání práva přeshánout i 100 let. Taková situace zdaleka není nepředstavitelná. Uvážíme-li, že v dnešní generaci aktivně žijících je (i díky pokroku lékařské vědy) běžné zakládat rodinu ve 40 letech a dožívají se let osmdesátí, můžeme se lehkým součtem dostat k výsledku přesahujícímu 100 let. Je-li svěřenský fond založen ve prospěch dítěte potomka, který opět založí rodinu ve 40 letech, na 100. roce trvání svěřenského fondu bude obmyšlenému 60 let. V dnešní době tedy věk, který zdaleka není považován za sklonek života. Dalším prodloužením této extenze vlastnického práva budiž fakt, že i po uplynutí sta let je možno ještě určit právo na podíl na kmenovém majetku další (nebo totožné) osobě. Té vznikne nejpozději při zániku práva posledního obmyšleného na plody nebo užitky.

Mechanismem omezujícím trvání svěřenského fondu pak bude bezpochyby vzdání se práva na plnění jak popsána v kapitole 5.2.3. Pokud bychom pro inspiraci zakladatelům sáhli do zahraničních zkušeností, nejspíše by šlo doporučit jmenovat jako dalšího obmyšleného osobu, která spíše nebude mít zájem svěřenský fond „rozpouštět“ (než obmyšlený), např. sám zakladatel nebo rodič dítěte. Neméně zajímavá je též úvaha Kociho o možnosti vyhnout se kogentnímu charakteru ustanovení § 1460 OZ založením veřejně prospěšného fondu, který bude např. podporovat osoby při studiu, přičemž jedním z kritérií takové podpory bude spřízněnost se zakladatelem („potomek“). Určitě lze přisvědčit jeho argumentu, že např. v páté generaci se může jednat o už natolik rozsáhlou množinu osob, že lze těžko mluvit o soukromém účelu *stricto sensu*. Vyřešení této otázky pak bude ovšem nejspíše nutno ponechat (zatím nonexistentní) judikatuře. Problémem, který by takový fond musel překonat, budou totiž „první léta“ jeho existence. V počátku totiž lze jen těžko počítat se situací, že by bylo potomků tak mnoho a tito byli takovým způsobem „rozprostřeni“, aby bylo možno fond označit za veřejně prospěšný. O to těžší by provedení takové konstrukce (která skutečně nejspíše *contra legem* není) v dnešní situaci, kdy je přítomen veřejnoprávní dohled již od samého vzniku fondu (v minulosti by snad bylo provedení, díky jeho absenci, jednodušší). Představitelnější je snad pouze nastavení podmínek pro plnění (případně kritérii pro výběr správce) takovým způsobem, aby se právo vztahovalo též na potomky, nikoliv však exkluzivně.

Závěr

„As several Continental European countries are presently undertaking an analogous process of reception with respect to the trust, it would be natural to see as relevant the experience that has accumulated, and the solutions implemented, in Quebec law. Still, Quebec's take on the fiducie does not seem to have much drawing power in Europe. „¹³³

„Vzhledem k tomu, že Evropské země aktuálně podstupují analogicky proces recepce trustu, bylo by přirozené vidět jako relevantní zkušenost a implementovaná řešení, která se nashromáždila v quebeckém právu. I přesto, quebecká variaace fiducie se nezdá být v Evropě příliš přitažlivá.”

Smith tímto vyjádřením hodnotil dosavadní snahy quebeckých civilistů přiblížit kontinentálním právním řádům trust pomocí quebeckého, typické ukázky institutu vzniklého ve smíšeném právním řádu. K tomuto tvrzení pod čarou přiložil jednu výjimku – Českou republiku.

Jakkoliv od uvedení svěrenského fondu v život, ba ani od prvotního nápadu převzít quebeckou úpravu, neuplynula dlouhá doba, vyvolal mnoho emotivních diskuzí a prošel již poměrně zásadními změnami. Mnoho z těchto kontroverzí bylo, spíše než odrazem skutečnosti a juristické argumentace, produktem jisté společenské přecitlivělosti na témata správy majetku mimo zcela transparentní prostory. Snad i pro turbulentní právní úpravu a jisté těžkosti s pochopením autnomního vlastnictví aktuálně existuje jen něco kolem tisícovky svěrenských fondů, což v kontextu počtů teleologicky konkurenčních institutů, jako je právnická osoba a nebo, *cum grano salis*, dědická smlouva, není mnoho. I přesto si získal určitou oblíbenost a nebude přehnané tvrdit, že začíná přitahovat i mnoho pozitivní pozornosti a zájmu.

Máme-li se něčeho naučit ze zahraničních zkušeností, pak tomu, že k úspěšnému zavedení svěrenství na bázi trustu v zemi kontinentálního práva je potřeba především času. Všechny tyto zkušenosti ukazují na fakt, že právě s časem se praxe naučí pracovat s relativně novým institutem, objeví všechny jeho netušené možnosti a poskytne reálný základ pro smysluplné změny. Autor této práce pevně věří, že jedním z nesilnějších „tažných koní“ tohoto vývoje bude právě svěrenský fond pro účely uchování a předání rodinného majetku. Napovídá tomu tak jeho nepopíratelná historická úloha s úspěchem prolínající až do dnešních dní, stejně jako uznání zákonodárce dát přednost

¹³³ SMITH, Lionel D., ed. Re-imagining the trust: trusts in civil law. Cambridge: Cambridge University Press, 2012 s. 9.

určitým základním principům. A to i tváří v tvář silnému společenskému tlaku na rozšiřování transparentnosti na úkor soukromí. Svěřenský fond se zdá být na správné cestě stát se domácím a uznávaným institutem českého právního řádu.

Seznam zkratk a definic

ABGB	zákon JGS 946/1811, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, rakouský občanský zákoník
CCQ	Le Code civil du Québec/The Civil Code of Québec, québecký občanský zákoník
CC	Le Code civil des Français, francouzský občanský zákoník
Novela OZ	zákon č. 460/2016, zákon, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
PGR	Personen- und Gesellschaftsrecht, lichtenštejnský zákon o osobách a společnostech
PSG	Privatstiftungsgesetz, rakouský zákon o soukromých nadacích
ZVR	zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

Kněžní zdroje

BAKER, John H. An introduction to English legal history. 3rd ed. Boston: Butterworths, 1990.

BARTOŠEK, Milan. Dějiny římského práva: (ve třech fázích jeho vývoje). 2., přeprac. vyd. Praha: Academia, 1995.

BECKER, Rainer. Die fiducie von Québec und der trust: ein Vergleich mit verschiedenen Modellen fiduziarischer Rechtsfiguren im civil law. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.

BEDNAŘÍKOVÁ, Barbora.: Svěřenské fondy. Institut pro uchování a převody rodinného majetku. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

BIEDERMANN, Klaus. Die Treuhänderschaft des liechtensteinischen Rechts, dargestellt an ihrem Vorbild, dem Trust des Common Law: unter Berücksichtigung des Gesetzes betreffend das Treuunternehmen. Bern, 1981.

BLAHO, Peter. a JUSTINIAN. Justiniánske inštitúcie: preložil, úvod a poznámky napísal, registre a bibliografiu zostavil Peter Blaho. Bratislava: Iura Edition, 2000.

BRUNT, P. A. Italian manpower, 225 B.C.-A.D. 14. London: Oxford University Press, 1971.

CAMERON, Averil. The Mediterranean World in Late Antiquity, AD 395-600. London: Routledge, 1993.

CLAXTON, J. B.: Studies on the Quebec Law of Trusts. Toronto: Thomson, 2005.

Dějiny evropského kontinentálního práva. Praha: Linde, 2003. Vysokoškolské právnické učebnice.

DUROSELLE, Jean-Baptiste. Dějiny Evropy. Praha: Fortuna Print, c2005.

ELIÁŠ, Karel et al.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012

FRATCHER, William F.: International Encyclopedia of Comparative Law. Vol. VI

GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007

GODDING, Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux du 12e au 18e siècle, Brussels 1987

GULLIFER, Louise a Payne, Jannifer: Corporate Finance Law: Principles and Policy. Oxford: Hart Publishing, 2011

HAYTON David J.: English Trusts and their Commercial Counterparts in Continental Europe, in: Hayton, David J. (ed.): Extending the Boundaries of Trusts and Similar Ring-Fenced Funds. Den Haag: Kluwer Law International, 2002

HERMAN, S. The Canonical Conception of the Trust. In Helmholz, R., Zimmerman, R. (eds.). Itinera Fiduciaie, Trust and Treuhand in Historical Perspective. Berlin, Duncker & Humblot, 1998

HUDSON, Alastair. Equity and trusts. 6th ed. London: Routledge-Cavendish, 2010.

JOHNSTON, David. Roman Law of Trusts. Oxford: Clarendon Press, 1988.

JOSKOVÁ, Lucie a Lukáš PĚSNA. Správa cizího majetku. Praha: Wolters Kluwer, 2017.

KALLS, S. NOWOTNY Ch., SCHAUER, M. Österreichisches Gessellschaftsrecht. Vídeň, MANZ'sche Verlags- und Universitaätsbuchhandlung, 2008.

KNAPP, Viktor. Teorie práva, 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1995.

LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře.

LEPAULLE, P. : "La notion de trust et ses applications dans les divers systèmes juridiques" in Actes du Congrès international de droit privé, vol. 2, L' unification du droit. Řím: Éditions Unidroit, 1951.

NICHOLAS, Barry. An introduction to Roman law. 3rd pub. Oxford: Clarendon Press, 1969. Clarendon law series.

REIMANN, Mathias. The reception of continental ideas in the common law world, 1820-1920. Berlin, c1993.

SMITH, Lionel D., ed. Re-imagining the trust: trusts in civil law. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kolektiv. Občanský zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer).

TIERNEY, Brian. The idea of natural rights: studies on natural rights, natural law, and church law, 1150-1625. Grand Rapids, Mich. [u.a.]: Eerdmans, 2001.

TICHÝ, Luboš., RONOVSKÁ, Kateřina., KOCÍ, Miloš. (eds): Trust a srovnatelné instituty v Evropě. Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014.

TICHÝ, Luboš, ed. Svěřenský fond a trust - jejich fungování v mezinárodním srovnání. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 2016

UNDERHILL, A., HAYTON, D. (editor): Law Relating to Trusts and Trustees. Eighteenth Edition. LexisNexis, 2010

C.H. VAN RHEE, 'Trusts, Trust-like Concepts and Ius Commune', European Review of Private Law, 3/2000.

WATSON, Alan. Legal origins and legal change. Rio Grande, Ohio: Hambledon Press, c1991.

Články v periodících

ELIÁŠ, K.: Občanský zákoník a novelizační tlaky. Bulletin advokacie č. 12, ročník 2014.

HORN, K.: Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku. Ad Notam, č. 1, ročník 2015.

KOCÍ, M.: Institut svěřenského fondu v NOZ. Bulletin advokacie č. 1-2, ročník 2014.

PIHERA, V.: Nejpodivnější zvíře v lese – poznámky ke svěřenskému fondu. Obchodněprávní revue č. 10, ročník 2012

PIHERA, V.: Trust. Vybrané aspekty. Obchodněprávní revue č. 7, ročník 2009.

Kvalifikační práce

SÝKORA, Dominik: Svěřenský fond v podnikatelských vztazích, Praha, 2014. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 36.

Seznam použitých internetových zdrojů

Důvodová zpráva k OZ, přístupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, nahlédnuto dne 5. dubna 2018.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA k zákonu č. 460/2016 Sb, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony In: Beck-online [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. dne 23. 5. 2018]

Windows Opening on the Royal Family's Wealth - The New York Times. The New York Times - Breaking News, World News & Multimedia [online]. Copyright © [cit. 10.06.2018]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2007/07/15/business/yourmoney/15windsor.html>.

Seznam použitých právních předpisů

Česká legislativa

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

Zákon č.. 253/2008 Sb, zákona proti praní špinavých peněz,

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 134/2013 Sb. O některých opatřeních ke zvýšení transparentnosti akciových společností,

zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících

zákon č. 460/2016, zákon, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony

Zahraniční legislativa

JGS 946/1811, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie

Le Code civil des Français, 1804

Personen- und Gesellschaftsrecht 1926, LGBl. 2009 Nr. 268

Ethics in Government Act 1978.

Civil Code of Quebec, S.Q. 1991, c. 64

Privatstiftungsgesetz BGBl. Nr. 694/1993

Instituant la fiducie Loi n° 2007-211 du 19 février 2007

Svěřenský fond – institut mezigeneračního uchování a předání majetku

Abstrakt

Práce pojmenovaná „Svěřenský fond – institut mezigeneračního uchování a předání majetku” se věnuje institutu svěřenského fondu z pohledu jeho potenciálu jakožto doplnění či alternativy tradičních institutů, jako jsou právnické osoby nebo pořízení pro případ smrti.

Cílem této práce je popsat jej především z hlediska účelu uchovávání rodinných majetků pro příští generace.

Za jeho dosažením je v první části využito analýzy svěřenského fondu z hlediska konstrukce autonomního vlastnictví a jejího usazení v českém, charakterem kontinentálním právním řádu.

V části pojednávající o historických kořenech fiduciárních institutů práce popisuje historickou potřebu fiduciárních institutů, především pak za účelem uchování rodinných majetků. Historická analýza poukazuje na linie sbíhající se ke společnému základu trustu a fiduciárních institutů, využívající evolucionistického náhledu na jejich vývoj. Právě jejich silné podobnosti jakožto následek ukazují, že trust a kontinentální právní řády si nemusí být tak cizí, jak teorií často tvrzeno.

Třetí část pak nejprve předestírá původ a zázemí konstrukce svěřenského fondu v občanském zákoníku, tedy úpravu a praxi quebeckou, a popisuje výsledek tohoto právního „transplantátu”. Následně jej komparativním pohledem srovnává s ostatními evropskými instituty (německými, rakouskými, lichtenštejnskými), které vykazují podobné znaky či jsou zaměřeny shodně účelem.

Čtvrtá část vymezuje svěřenský fond testamentární a jeho specifika jak co do zákonné úpravy, tak i praktického použití k uchování rodinných majetků.

V páté části se práce věnuje porovnání použití svěřenského fondu s ostatními, na našem území tradičními instituty dědického práva a účelově konstruovaných právnických osob. Obsahem je analýza otázek plynoucích z rozdílných charakterů (a s nimi spojených kogentních norem) těchto jinak teleologicky velice obdobně směřovaných institutů. Ve světle těchto aspektů je též věnována pozornost možným budoucím výhledům dynamiky právní úpravy i praxe svěřenského fondu.

Klíčová slova: **svěřenský fond, trust, předání majetku**

„Svěřenský fond” – institute of intergenerational wealth preservation and succession

Abstract

This thesis named „Svěřenský fond – institute of intergenerational wealth preservation and succession” is dedicated to describe institution of „svěřenský fond” from the perspective of a potential alternative or addition to a more traditional institutions of inheritance law.

The aim of the thesis is to describe primarily its use to a purpose of family wealth preservation and succession.

In order to fulfill this goal, the first part of the thesis analyses how *fiducie/trust* of Quebec made its way into Czech legislation. Main matter being the consequences adoption of a patrimony by appropriation caused.

Second part follows historical roots of fiduciary institutes. It finds a persistent need for very similar fiduciary, trust-like institutes throughout history. The goal stays the same, a desire of families to preserve their wealth. Historical analysis, using an evolutionist paradigm, finds similarities between trust, modern fiduciary institutes and „svěřenský fond” which simply cannot be unseen. Based on these findings a hypothesis of a common ancestor is construed.

Third part describes a newly acquired construction of trust-like institute, which was unseen in Czech law until 2014. It focuses on a result of transplantation of originally Quebec law provisions and following practice. The result is then compared with another fiduciary institutes across Europe, which share the same goal or legal elements.

The fourth part highlights specific provisions concerning a testamentary Czech variant of trust.

There are many ways how to secure wealth succession on a next generation, main leading through inheritance law or legal persons as a special purpose vehicles. „Svěřenský fond” is a new institution with an inertia to disrupt these traditional ways. Fifth part gives special emphasis on questions which arose from coexistence and clashes of these character-different, but teleologically very similarly aimed institutions.

Keywords: trust fund, trust, wealth succession